

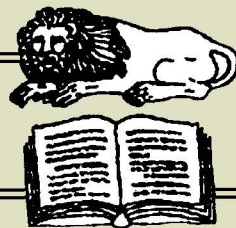

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

Quo vadis, Domine?

---

116. szám

Aratás

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2019

Jeromos füzetek 116. szám

„Hová mégy, Uram?” – „Megyek Rómába, hogy ismét megfeszítsenek...”	címlap
„Minden forrásom belőled fakad” (Kocsis Imre)	1
Péter mint a feltámadás tanúja (Nyúl Viktor)	4
Kereszténység Keleten – 1.-3. század (Tarjányi Béla)	16
– Jeruzsálem	16
– A kereszténység terjedése	27
– Antióchia	35
– Cézárea	47
A péteri szolgálat a Biblia tükrében (Magos Orsolya)	50
„Élő Ige” <i>Bibliaiskola</i> (Vágvölgyi Éva)	53
Társulatunk életéből	61
Ajánlatunk	Borító

J e r o m o s f ü z e t e k

Az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig. Tel.: 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Gyürki László, Kocsis Imre,
+Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: X-Site.hu Kft.

„Minden forrásom belőled fakad”

A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus
alapdokumentumának ismertetése

A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok előkészítésének menetét az illetékes Pápai Tanács Szabályzata pontosan rögzíti. Többek között egy Teológiai Bizottságot kell létrehozni, amelynek tagjait a rendező ország szakembereiből választják ki, arra törekedve, hogy a teológia különböző részterületei (biblikum, patrisztika, dogmatika, liturgika, lelkipásztorokodástan) képviselve legyenek. A Teológiai Bizottságnak három feladata van: 1) Meghatározni és megindokolni a Kongresszus jelmondatát, amelyet a pápa hagy jóvá. 2) A jelmondat alapján elkészíteni a Kongresszus alapdokumentumának tervezetét, amely teológiai és pasztorális szempontokat nyújt a felkészüléshez, s amelyet az illetékes Pápai Tanács véglegesít és hagy jóvá. 3) A Kongresszus előtti héten nemzetközi konferenciát szervezni.

A Dr. Erdő Péter bíboros által létrehozott Teológiai Bizottság a 2020-ban esedékes Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus jelmondatának a 87. zsoltár utolsó sorát választotta: „Minden forrásom belőled fakad.” Miután Ferenc pápa 2017 áprilisában jóváhagyta a jelmondatot, elkezdődhetett az alapdokumentum készítése. 2018 tavaszán a Pápai Tanács megvitatta a Bizottság által javasolt formát: bár több ponton módosítottak, de az alapszöveg lényegét meghagyták. A dokumentum olasz nyelvű szövegét, mint hivatalos szentszéki dokumentumot, 2018 júniusában hagyták jóvá. Ezt az alapszöveget több nyelvre is lefordították. A Teológiai Bizottság által korábban készített magyar változatot is ehhez az olasz szöveghez kellett igazí-

tani. (Ezek megtalálhatók a Pápai Tanács honlapján: <http://www.congressieucaristici.va>).

A dokumentum rövid *bevezetéssel* kezdődik, amely először a magyar egyház közelmúltját és jelenét mutatja be, majd a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus célkitűzéseiről szól: „A 2020-as eseményre való készüllet – és annak ünneplése – rendkívüli lehetőségét kínálja annak, hogy a kulturális örökségben és barátságban velünk osztozók együtt kiálljanak, és a társadalom előtt is nyíltan megvallják hitüket.” „Ezért a kongresszus meghívás és jó esély a katolikusok számára, hogy hitükben megerősödjenek, és megosszák a körülöttük élőkkel reményüket: a szeretet, az élet, az öröm és minden forrásunk az Eucharisziában köztünk lévő Krisztusból fakad.” (10. old.)

A dokumentum *második fejezetében* a NEK jelmondatának biblikus megalapozását találjuk. Három szempont a domináns: Isten, mint forrás; Krisztus személye, s persze maga az Eucharisztia, mint forrás; az Egyház, mint közvetítő a forráshoz. A harmadik fejezet rövid történeti áttekintést nyújt az Eucharisztia-tannal és az Eucharisztia-ünnepléssel kapcsolatban: a kiindulópont az utolsó vacsora (mint az Úr vacsorája) és az első keresztények eucharisztikus gyakorlata. Ezt követően az ókorra és a középkorra irányul a figyelem, s így egészen a Tridenti Zsinatig követhetjük az Eucharisztia-tan kibontakozását. A negyedik fejezet – mintegy az előző folytatásaként és betetőzéseként – a II. Vatikáni Zsinat Eucharisziával kapcsolatos tanítását mutatja be. Érdemes tudatosítani, hogy 2020-as Kongresszus jelmondatához éppen a Zsinat egyik fontos kijelentése adta az ötletet. A *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció szerint az Eucharisztia ünneplése „az egész keresztény élet forrása és csúcspontja” (LG 11).

Az *ötödik fejezet* az Eucharisztia ünneplésére, vagyis a szentmisére összpontosít, bemutatva és teológiaiag értelmezve annak részeit. (Ez a bemutatás igen hasznos anyagot tartalmaz a katekézishez, sőt a prédikációhoz is.) A fejezet végén az Eucharisztia szentmisén kívüli tiszteletéről, különösképpen a szentségimádásról van szó. Egészen sajátos a hatodik fejezet, hiszen itt az Eucharisztia, mint a teremtett világ átalakulásának forrása jelenik meg: „Az Eucharisziának mindent átfogó, kozmikus dimenziója van. Egyetemes hatása túlterjed az Egyházon, az emberiségen, az élőkön és a megholtakon, érinti az

egész teremtett mindenséget. Azért rendelkezik kozmikus egyetemességgel, mert az értünk meghalt és föltámadt Krisztust tartalmazza, aki az egész teremtés kezdete és célja (vö. Kol 1,15–17).” (51. old.)

Különös jelentősége van a *hetedik fejezetnek*, mivel itt az Eucharisziáról, mint a szentség forrásáról van szó. A dokumentum bevezetésén kívül éppen ebben a fejezetben jelenik meg igazán a magyar jelleg, mert nagy hangsúlyt kap a 20. századi magyar vértanúk és hitvallók (Boldog Brenner János, Boldog Apor Vilmos, Boldog Salkaházi Sára, Boldog Batthyány-Strattmann László, Tiszteletré méltó Mindszenty József) példája. Egyúttal az is kifejezésre jut, hogy mindenki meghívást kapott az életszentségre, amelynek elérésében nélkülözhetetlen forrás az Eucharisztia. A különböző életállapotban élők (papok, szerzetesek, világi hívők) mellett külön említést nyernek a családok, a fiatalok, a gyermekek, valamint a szegények, a betegek és az igazságért üldözöttek.

A *nyolcadik fejezetben* az Eucharisztia mint a misszió és a testvéri szolgálat (diakónia) forrása jelenik meg, s egyúttal – a kommúnió összefüggésében – ökumenikus megfontolások olvashatók. Az utolsó fejezet, amely latin címet kapott – „Ave verum corpus natum de Maria Virgine” – az Eucharisztia és a Boldogságos Szűz Mária közötti kapcsolatot mutatja be. Ennek egyik fontos eleme: „A hívek közössége úgy tekint Máriára, az »eucharisztikus asszonyra«, mint ön-

maga legszebb ikonjára, és szemléli benne az eucharisztikus élet páratlan mintáját.” (84. old.) Ennek konkrét mibenlétét igen szépen fogalmazta meg Szent VI. Pál pápa: Mária figyelmes szűz – imádkozó Szűz – felajánló Szűz (Marialis cultus, 16).

Az alapdokumentum tartalmának ismertetése után szabadjon néhány, biblikus szempontból különösen is figyelemre méltó szempont-ra felhívni a figyelmet. Mindenekelőtt a NEK jelmondatát tartalmazó bibliai szöveg, a 87. zsoltár magyarázatát emelném ki. A zsoltár, amely a Jeruzsálem kiváltságos helyzetét bemutató „Sion-énekek” csoportjába tartozik, fontos ígéretet tartalmaz arra vonatkozólag, hogy az Úr, az izraeliták mellett, a többi nemzetnek is jeruzsálemi polgárjogot ad. „A zsoltárban megfogalmazott ígéret két szempontból is rendkívül figyelemreméltó. Egyfelől a nemzetek felsorolása Egyiptommal (= Ráhábbal) és Babilonnal kezdődik. Jól tudjuk, hogy ezek a népek Izrael főellenségeinek számítottak, most viszont, mint Izrael Istenét hittel elfogadók, a szent város teljes jogú polgáraiként jelennek meg. Másfelől a felsorolásban a négy égtáj tárul elénk: Egyiptom / nyugat – Babilon / kelet – Filisztea, Tírusz / észak – Etiópia / dél. Így az öt tagból álló nemzet-lista voltaképp az egész világot megjeleníti. Jeruzsálem tehát úgy jelenik meg, mint az a hely, amelyben az »Isten ismerete« által egységre és békére találunk a különböző, korábban ellenséges viszonyban álló népek. A zsoltár végén ezek az egységre jutott nemzetek szólalnak meg, és liturgikus ünneplés keretében hirdetik: »Minden forrásom tebenned fakad.«” (17-18. old.)

Arról van tehát szó, hogy a közös hit és a Jeruzsálemben fakadó közös forrás biztosítja a különböző népek egységét. Mivel a keresztény hagyomány a 87. zsoltárt az Egyházra vonatkoztatva értelmezi, ezért az Egyház az a „hely”, amelyben elérhetővé válik számunkra a forrás: az üdvösség forrása. Az Egyház, mint Krisztus teste és jegyese hordozza és közvetíti mindazokat az eszközöket, amelyek üdvösségünkhöz szükségesek. Közülük kiemelkedik az Eucharisztia, mint olyan forrás, amely a híveknek mind a Krisztussal, mind az egymással való közösségét fenntartja és erősíti (vö. 1Kor 10,16-17).

A másik fontos szempont, amit a dokumentumból külön kiemelnek: az ige liturgiájának fontossága az Eucharisztia ünneplésében,

vagyis a szentmisében. „Amikor a liturgikus közösségben a hirdetett igét hallgatjuk, az ünneplés az üdvtörténet logikájának részévé válik, egyházi tapasztalatot szerzünk az isteni kinyilatkoztatásról, és az egyetlen és igaz tanítómester, Jézus Urunk tanítványává válunk.” (41. old.) A dokumentum nagy nyomatékkal tudatosítja az Ige liturgiájának és az Eucharisztia liturgiájának – mint két asztalnak – szerves összetartozását: „Az ige liturgiájából történő átlépés az Eucharisztia liturgiájába segíti, hogy az ige és az Oltáriszentség kölcsönösen kiegészítsék egymást. Ez lehetővé teszi a hívek számára annak megértését, hogy az ige készít elő az Oltáriszentségre és az Oltáriszentség teszi hatékonyan jelenvalóvá az igét.” (42. old.) Ebből a szoros kapcsolatból következik, hogy Isten igéjének olvasásától a közösségi szentségimádás során sem volna szabad eltekinteni. (49. old.)

Külön kiemelendőnek tartom azt is, hogy a misszió valóságát egy bibliai elbeszélést, éspedig az emmauszi tanítványok történetét (Lk 24,13-35) alapul véve mutatja a dokumentum. A szentmisében valami hasonlót élhetünk át, mint amit az emmauszi tanítványok átéltek: az Úr csatlakozik hozzánk, magyarázza az Írásokat, majd megtöri és nekünk adja a kenyeret, vagyis saját testét. Az Úrral való találkozás számunkra is ösztönzés kell, hogy legyen: lelkesen visszatérve otthonainkba legyünk a feltámadt Krisztus hirdetői és tanúi. Nagyon tanúságos, hogy a dokumentum záró buzdítása is hivatkozik az emmauszi tanítványok történetére. „A Szentlélek a Boldogságos Szűzanya közbenjárására gyújtsa lángra szívünket, ahogyan az emmauszi tanítványokban tette (vö. Lk 24,13–35), újítsa meg életünkben az Eucharisztia csodálatát a liturgikus szertartások szépsége és tündöklése által, amelyben hatékonyan megmutatkozik Krisztus húsvétja és Isten dicsősége. Az emmauszi tanítványok felkerekedtek és sietve visszatértek Jeruzsálembe, hogy osztozzanak az örömben testvéreikkel, a hitben. A valódi öröm abban áll, hogy felismerjük: a meghalt és feltámadott Úr közöttünk marad, társunkul szegődik az úton és együtt él velünk az Egyházban, az ő titokzatos Testének misztériumában.” (85. old.) *Kocsis Imre*

Nyúl Viktor

Péter mint a feltámadás tanúja (Mk 16,1-8)

Márk evangéliumában elsőként mutatja be összefüggő módon Péter apostol alakját, megteremtve ezzel azt a mintát és keretet, amit a többi evangélista is átvész tőle. Márk tizenhat perikópában beszél Péterről, amelyek közül a húsvét örömhírének epizódja az utolsó (Mk 16,1-8).¹Máté a feltámadás kapcsán nem beszél Péterről, Lukács viszont két alkalommal is összekapcsolja az első apostol személyét a Feltámadottal (Lk 24,12.34). Habár a párhuzamos igehelyeken a szinoptikusok nem említik meg külön az apostol nevét (Mt 28,1-8; Lk 24,1-9), addig Márk igen (Mk 16,7). Ezáltal valami fontosat kíván Márk elmondani az apostolról, ami egyúttal Péter-ábrázolásának a végső momentuma, s ezáltal bizonyos módon csúcspontja is.

Ebben a tanulmányban azt kívánjuk bemutatni, hogy a Márk-evangélium hogyan ábrázolja e perikópában Péter alakját (Mk 16,1-8)? Mit tart fontosnak ennek kapcsán hangsúlyozni az evangélista? A szöveg fordítását, behatárolását, szövegkritikai és szerkezeti bemutatását követően, az elemzésben főleg ezekre a kérdésekre keressük a választ.

Fordítás

1. És miután elmúlt szombat, Mária, a magdalai, és Mária, a Jakabé, és Szalómé vásároltak balzsamokat. hogy elmenve bekenjék őt.

---

1 1. Simon és András meghívása: 1,16-18; 2. Jézus Simonék házában: 1,29-34; 3. Simonék Jézust keresik: 1,35-39; 4. A tizenkét apostol kiválasztása: 3,13-19; 5. Jairus lányának feltámasztása: 5,21-24.35-43; 6. Az apostol hitvallása: 8,27-30; 7. Péter megrovása: 8,31-33; 8. Jézus színváltozása: 9,2-8; 9. Péter kérdése Jézushoz a követés jutalmáról: 10,28-31; 10. Az apostol és az elszáradt fügefá: 11,20-25; 11. Péterék kérdése Jézushoz a világ végéről: 13,3-37; 12. Péter tagadásának megjövendölése: 14,26-31; 13. A Getszemáni kertben: 14,32-42; 14. Péter messziről követi Mesterét: 14,54; 15. Az apostol tagadása: 14,66-72; 16. Péter és a Feltámadt Jézus üzenete: 16,7.

2. És nagyon korán, a hét első napján mennek a sírhoz, amikor a nap felkelt.

3. És mondták egymásnak: „ki fogja nekünk elgörgetni a követ a sír bejáratából?”

4. És feltekintve látják, hogy a kő el van hengerítve, ugyanis igen nagy volt.

5. És bemenne a sírba láttak egy ifjút, aki jobbra ült, fehér ruhát viselt, és megdöbbenek.

6. De az mondja nekik: „Ne döbbenjetek meg: a keresztre feszített názáreti Jézust keresitek: feltámadt, nincs itt: íme, a hely, ahová fektették őt.

7. De menjetek, mondjátok meg a tanítványainak és Péternek, hogy előttetek megy Galileába: ott meg fogjátok látni őt, amint mondta nektek.

8. És elmenve elfutottak a sírtól, bírtak ugyanis remegést és ámulatot: és senkinek nem mondtak semmit, mert féltek.

Behatárolás

A perikópában az azt közvetlenül megelőző 15, 42-47 szakaszhoz képest új szereplők jelennek meg (Mária, Jakab anyja, Szalóme: 16,1; az ifjú: 16,5; a tanítványok és Péter: 16,7), illetve az epizód ideje (szombat utáni napon kora reggel: 16,1-2) és tematikája is megváltozik (Jézus feltámadásának híre: 16,6-7). Így Márk utolsó Péterrel kapcsolatos perikópáját a 16,1-8 versek között határolhatjuk le.

Szövegkritika

A „ὄτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν” (Mk 16,7) sornak ismert egy hosszabb változata is, amelyben rokonság fedezhető fel a Mt 28,7. verssel: „ἡγέρθη ἀπὸ νεκρῶν καὶ ἰδοὺ προάγει”. Viszont ez utóbbit csekély külső tanúságtétele miatt nem tartjuk az eredeti szöveghez tartozónak,² csakúgy, mint azt a másik variánst sem, amely egyes szám első személyben közli Jézus beszédét: „ἰδοὺ προάγω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἐκεῖ με ὄψεσθε, καθὼς εἶρηκα ὑμῖν”.³

---

² f¹, kevés kézirat.

³ D, k.

Az evangélium rövid befejezése, amelyet több későbbi tanúban találunk meg,⁴ megemlíti Péter nevét, akinek társaival együtt az asszonyok elbeszéli mindazt, amit az ifjú parancsolt nekik. Ugyanakkor mivel ezen olvasat stílusa eltér a márkitól, illetve a legfontosabb szövegtanúk sem tartalmazzák,⁵ nem lehetett az evangélium eredeti része, mivel Márk valószínűleg a 16,8. verssel fejezte be írását.⁶

Szerkezet

A szakasz három alegységre osztható. A bevezetés az asszonyok előkészületét, és a sírhoz („ἐπὶ τὸ μνημεῖον” - 16,2) vezető útját írja le (16,1-4). Ezt követi az ifjúval való találkozás a sírban („εἰς τὸ μνημεῖον” - 16,5), aki Jézus feltámadásának tényét közli velük, s az üzenet továbbításával bízza meg őket (16,5-7). Végül pedig röviden a kenetet vivő nők reakcióját mutatja be az evangélista, akik félve elmenekülnek a sírhelytől („ἀπὸ τοῦ μνημεῖου” - 16,8). Péterre az evangélista a perikópa második alegységében utal (16,7).

Elemzés

Az ifjú („νεανίσκος” - 16,5), akivel a három meglepődött asszony találkozik, utalhat a Jézus elfogásakor megemlített ifjúra is (14,51), de valószínűbb, hogy egy angyalról van szó.⁷ Ez azért fontos, mert így Márk jelzi, hogy egy égi lény közvetíti számukra a feltámadás tényét, illetve ő parancsolja meg nekik, hogy adják ezt tovább a tanítványoknak és Péternek. Az angyal mögött tehát Isten van

---

⁴ L, Ψ, 083, 099, 274^{mg}, 579, 11602, k, sy^{hmg}, sa^{mss}, bo^{mss}, aeth^{mss}.

⁵ x, A, B, C, D, W, Θ, f^{1.13}, 33, 2427, sok egyéb koiné kézirat, lat, sy, sa^{mss}, bo.

⁶ Vö. DONAHUE, J. R. – HARRINGTON, D. J. *The Gospel of Mark* (Sacra Pagina Series 2), Collegeville 2002. 462. HARRINGTON, D. J. *Evangélium Márk szerint*, in BROWN, R. E. – FITZMYER, J. A. – MURPHY, R. E. (ed.), *Az Újszövetség könyveinek magyarázata* (Jeromos Bibliakommentár II), Budapest 2003.94. METZGER, B. M. *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, Stuttgart 2001. 105.

⁷ Vö. BODE, E. L., *The First Easter Morning. The Gospel Accounts of the Women's Visit to the Tomb of Jesus* (AnBib 45), Roma 1970.26-27. KERTELGE, K., *Markusevangélium* (ed. GNILKA, J. – SCHNACKENBURG, R.) (NEB NT 2), Würzburg 1994. 162. PESCH, R., *Das Markusevangelium* (ed. WIKENHAUSER, A. – VÖGTLE, A. – SCHNACKENBURG, R.) (HTKNT 2/2), Freiburg – Basel – Wien 1991. 532.

bennfoglalt módon. A perikópa a 16,6-7. versekben éri el csúcspontját, hiszen itt fogalmazódik meg a húsvéti örömhír (16,6), itt kapcsolódnak össze a feltámadás előtti és utáni események, illetve itt körvonalazódik a tanítványok újbóli meghívása a Feltámadott részéről (16,7).⁸ A húsvéti jó hírt az ifjú tömören mondja el: a názáreti, keresztre feszített Jézus feltámadt. A „ἔσταυρωμένον” (16,6) participium perfectumalak Jézus immár múltbeli halálának jelenre kifejtett hatására utal,⁹ az „ἦγέρθη” (16,6) aoristos passzív forma pedig nem csupán az Atya cselekedetét, hanem Jézus tettét is jelzi.¹⁰ Vagyis a Megfeszített valóban feltámadt, él, találkozni lehet vele, amint a következő versben az ifjú említeni is fogja. Ugyanakkor Márk szerint nem az asszonyok azok, akik először találkozhatnak Jézussal, hanem a tanítványai, s kiemelten Péter (16,7). E zsidó nők viszont a megvalósult feltámadás hírének első címzettjei: ők hallhatják meg először ezt a rendkívüli tényt.¹¹ Továbbá az asszonyok nem arra kapnak utasítást az ifjútól, hogy elmondják Jézus feltámadásának hírért az angyal szavaival, hanem a Mester egy korábbi mondására kell emlékeztetniük a tanítványokat (14,28). A hír tehát nem lesz új az apostolok számára, mivel Jézus e mondatát hallották már tőle, viszont a jövődőlés beteljesülése az újdonság.¹² Akkor az Olajfák hegyén úgy tűnt, hogy Péterék meg sem hallották Mesterük ígéretét, amely a jövődőlés második felében hangzott el (14,27-28), leragadtak a megbotránkozás és a kudarc szavainál. Most viszont az asszonyok közvetítésével arra kapnak meghívást, hogy emlékezzenek e momentumra is, s döbbenjenek rá újból Mesterük szavának erejére, amit már Péter többször megtapasztalt az eddigiek során (11,21; 14,72).

Mint már utaltunk rá, egyedül Márk említi meg Péter nevét a tanítványok mellett, akik számára az asszonyoknak az üzenetet el kell

---

⁸ Vö. STOCK, K., *BotenausdemMit-Ihm-Sein. Das Verhältnis zwischen Jesus und den Zwölf nach Markus* (AnBib 70), Roma 1975. 172.

⁹ Vö. RÍOS, J. H. M., >Lecoseviste<; trasilenzio e proclamazione Mc 1,1; 9,9 e 16,6-7, in Anton 82 (2007) 224. ZERWICK, M., *BiblicalGreek*, Roma 2001. 285.

¹⁰ Vö. TARJÁNYI, B., *Azújszövetséggöröngyelve*, Budapest 1988.63. ZERWICK, M., *BiblicalGreek*, 231.

¹¹ Vö. SCHMID, J., *Das Evangelium nach Markus* (ed. WIKENHAUSER, A. – KUSS, O.) (RegNT 2), Regensburg 1954. 310.

¹² Vö. RÍOS, J. H. M., >Lecoseviste<, 220.

vinniük. Viszont itt, eltérően az eddig megszokottól,¹³ a sorrendben Péter személyneve nem az első helyen van a tanítványok között: „τοὺς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ” (16,7). Ez természetesen nem azt jelzi Márknál, hogy Péter elvesztette volna kiemelt szerepét az apostolok körében, hiszen az előző alkalmakkor a többiek nevét is megemlítette az evangélista, itt pedig a többiekre a „tanítványai” gyűjtőnévvel utal, s csak Péter nevét jegyzi meg utólag külön, nyomatékositásképpen, továbbra is hangsúlyozva fontosságát. A három obiectumindirectum közül („τοῖς μαθηταῖς /.../ τῷ Πέτρῳ /.../ ὕμῖν” - 16,7), melyek a perikópában az apostolokra vonatkoznak, középben a „τῷ Πέτρῳ” szó áll, amely az epizód egyetlen személyneve dativusban. A „μαθητῆς” (16,7) kifejezés utoljára itt fordul elő Márknál, aki a tanítványok jelentőségét emellett azzal is alátámasztja, hogy csak hozzájuk fűzi itt az epizódban az Úrra utaló „αὐτοῦ” (16,7) névmást: ők Jézus tanítványai. Ők a Mester ígéretének, és az asszonyok küldetésének címzettjei: a figyelem tehát rájuk irányul. A versben szereplő két parancs fogalmazza meg az asszonyok küldetését („ὑπάγετε εἰπατε” - 16,7): az apostolokhoz kell menniük, s el kell mondaniuk nekik az üzenetet. Az evangélistánál az itt harmadszor előforduló „τῷ Πέτρῳ” (16,7) névelővel kísért terminus mindig Jézus húsvéti eseményébe ágyazódik (14,37.70; 16,7). De míg az első két alkalommal negatív árnyalat fűződik a kifejezéshez (Péter nem tud Mesterével együtt virrasztani: 14,37, illetve az apostol lelepleződik a főpap udvarában: 14,70), addig e szakaszban pozitív tartalom kapcsolódik hozzá. Simon a tanítványokkal együtt Jézus feltámadásának és megbocsátásának örömhírét tapasztalhatja meg.

A vers második felében álló „ὅτι” szó (16,7) vezet be a tényleges üzenetet, amit az ifjú utasítására az asszonyoknak hírül kell vinniük. Az angyal egyes szám harmadik személyben, tartalmilag idézi Jézus egyes szám első személyben mondott szavait (14,28), s hozzáteszi a „ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν” (16,7) ígéretet, amellyel értelmezi és magyarázza a Feltámadott kijelentését. A „προάγω” terminust Márk mindössze kétszer alkalmazza ige formájában (14,28; 16,7): mind a két esetben Jézus az alany. Azzal a különbséggel, hogy

---

¹³ 1,16; 3,16-19; 5,37; 9,2; 13,3; 14,33: Ezekben a szakaszokban az első apostol neve található a felsorolás élén mindig.

míg a 14,28. versben maga a Mester beszél jövő időben apostolaihoz általánosan („προάξω”), addig ebben a perikópában az ő mondására utal az ifjú jelen időben, és a tanítványok mellett külön Pétert is megemlítve, jelezve ezzel is a jövendölés konkrét beteljesülését. Továbbá az evangélistánál négyszer előforduló „εἰς τὴν Γαλιλαίαν” szókapcsolatban mindig Jézus az, aki cselekszik.¹⁴ A szakaszban szereplő kifejezés szorosan kapcsolódik a 1,14 és 14,28. versekhez, hiszen közvetlenül Jézusnak az Olajfák hegyén mondott beszédére utal vissza (14,28), közvetetten pedig a Mester nyilvános tevékenységének kezdetére (1,14). Vagyis az Úr feltámadásának a fényében újra értékelődnek szavai és tettei, leginkább Péter és tanítványai számára, mivel ők éltek át mindezeket az élményeket vele együtt. Galilea tehát Márknál a kezdeteket jelenti, ahol először találkozhattak Péterék Jézussal, s ahol elkezdték követni őt (1,16-20). A visszatérés ide így egy új kezdet szimbólumává válik. Kifejezetten sem Jézus, sem az angyal nem szólítja fel az apostolokat, hogy menjenek Galileába (14,28; 16,7), viszont Jézus szavainak értelmében a tanítványnak Jézus mögött van a helye a követés során („Δεῦτε ὀπίσω μου” - 1,17; „προάγω” – vö. 14,28; 16,7). Ha pedig a Mester Galileában van, akkor a követőjének is ott kell lennie mögötte. Mint ahogy akkor Simonnak szól először a hívás (1,16-17), most is őt említi meg egyedül név szerint az ifjú (16,7), jelezve ezzel a mély kapcsolatot a két esemény között. Márk ábrázolásában elsősorban Péternek, mint a Mestert elsőként követőnek, kell visszatérnie Galileába, de vele együtt a többieknek is.

A jövő időben álló „ᾄψθε” igéhez (16,7) kapcsolódnak e szakaszban egyedül a tanítványok alanyként, ami egyfajta reményteli várakozást fejez ki, hiszen azt a Mestert, akit legutóbb elfogva és elhurcolva láttak (14,50), most megláthatják megdicsőülve. Ez a látás nem csupán megpillantást, hanem találkozást is jelent. Az epizódban a személyes névmás egyes szám accusativus formáját mindig Jézusra vonatkozóan használja az evangélista („αὐτόν” - 16,1.6-7), de míg az első két esetben a halott Úrra utal, akinek testét jönnek megkenni az asszonyok, illetve akit a sírba helyeztek, addig az utolsó alkalommal

---

¹⁴ 1,14; 14,28; 16,7; (1,39: „εἰς ὄλην τὴν Γαλιλαίαν”).

a feltámadt Jézust jelöli. Vagyis Márk kiemeli, hogy a Feltámadottat először a tanítványai s Péter láthatják meg, s ők találkoznak vele elsőként, amit az angyal szavain keresztül az „ἐκεῖ” adverbiummal, és Jézus jövődöléseire való hivatkozással is nyomatékosít.¹⁵ Míg a színeváltozáskor csak a három kiválasztott apostol láthatta Jézust a maga dicsőségében (9,2-8), addig most mind a tizenegy. Ők az Úrral való galileai találkozásuk által fogják igazán megismerni és megérteni, hogy kicsoda Jézus.¹⁶

A Mester és apostolai közötti szoros kapcsolat a tanítványok hűtlensége ellenére (14,50) továbbra is megmarad, amit az a tény is mutat, hogy a Jézus cselekedeteihez kapcsolódó bővítmények két esetben is rájuk vonatkoznak: „προάγει ὑμᾶς/.../ἔλεπεν ὑμῖν” (16,7). Illetve ezt az is jelzi, hogy az ifjú a tanítványokat az „αὐτοῦ” (16,7) névmás segítségével most is Jézushoz tartozóknak nevezi. Vagyis az Úr megbocsát nekik, őket hívja meg ismét arra, hogy kövessék őt: „Amint a feltámadás megerősíti Jézus egész művét, úgy a tanítványoknak a Feltámadottal való galileai találkozása meg fogja újítani és erősíteni a vele való közösségüket.”¹⁷ Péter nevét külön is megemlítve Márk hangsúlyozni kívánja, hogy Jézus azzal az első tanítványával is ki akar engesztelődni, aki Júdas mellett a legnagyobbat bukott, többszörösen megtagadva őt (14,66-72). Az apostolnak emiatt méginkább szüksége van arra, hogy külön is megszólítva érezze magát az üzenetben. Péter a Mestere szavára való visszaemlékezéssel már közelebb került Jézushoz (14,72), most pedig az Úr a többieket is erre hívja.¹⁸ De azt a mondatot is fel kell idézniük, ami az Olajfák hegyén elkerülte a figyelmüket, vagyis, hogy Jézus fel fog támadni (14,28). Mivel ők, s elsősorban Péter, már eddig is megtapasztalhatták Jézus beszédének hatalmát,¹⁹ így ennek tudatában megszületik

---

¹⁵ 8,31; 9,31; 10,34; 14,28.

¹⁶ Vö. GNILKA, J., *Márk*, Szeged 2000. 916. HEIL, J. P., *The Progressive Narrative Pattern of Mark 14,53-16,8*, in *Bib 73* (1992) 356.

¹⁷ „Come la risurrezione conferma l'intera opera di Gesù, così l'incontro dei discepoli con il Risorto in Galilea rinnoverà e confermerà la loro comunione con lui.”: STOCK, K., *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo* (Bibbia e preghiera 47), Roma 2003. 352.

¹⁸ Vö. RIOS, J. H. M., >Lecoseviste<, 221.

¹⁹ 11,14.21; 14,27.30.50.66-72.

bennük a remény, hogy a Mester szavai most is megvalósulnak: Jézus valóban feltámadt, s találkozhatnak vele.

Ezenkívül Péter nevének használata Márknál azt is jelzi, hogy a feltámadt Úr gondolatában az első tanítványnak kiemelt szerepe, küldetése van, mint Jézus földi élete során is. Ő, aki elutasította annak idején a Messiás szenvedését (8,33b), s aki megtagadta Mesterét (14,66-72) most megtapasztalja Jézus megrendítő irgalmát, ami átalakítja, megújítja őt. Így, noha a többi tanítvány is találkozni fog az Úrral, s tanúskodni fog róla, mégis Simon Péter kap meghívást arra, hogy a Feltámadott első és kiemelt tanúja legyen.²⁰ Mindarról beszélnie kell majd, amit e találkozás által megértett, s ami ezen élmény által átalakult, rendeződött benne. Az apostolnak ezt a rendkívüli feladatát azzal is jelzi Márk, hogy Péter neve az utolsó kimondott személynév az evangéliumában (16,7). Mindez megszilárdítja az első tanítványt, hogy képes legyen mások hitét is megerősíteni a Feltámadottban: „a Péternek való megjelenés nem csupán az első, hanem lényeges is volt a többiek hite számára.”²¹ Az evangélista, eltérően más újszövetségi íróktól,²² nem említi meg kifejezetten Péter külön találkozását a feltámadás után Jézussal, viszont a nevének használatával sejteti azt.

Az utolsó versben meglepő az asszonyok reakciója, akiknek kapcsán Márk többszörösen kiemelve az ijedelmüket („ἐφυγον /.../τρόμοςκαὶ ἔκστασις/.../έφοβοῦντο” - 16,8) közli, hogy nem mondanak el (egyelőre) senkinek semmit abból, amit hallottak („οὐδενὶ οὐδὲν εἶπαν” - 16,8).²³ Viszont ezzel nem azt mondja az evangélista, hogy utána sem beszéltek minderről - valószínűleg később teljesítették az ifjú parancsát -, de erről hallgat. Hasonlóképpen arról sem be-

---

²⁰ Vö. BÖTTRICH, C., *Petrus.Fischer, Fels und Funktionär*(Biblische Gestalten 2), Leipzig 2001. 137. O'COLLINS, G., *Peter as Easter Witness*, in *HeyJ22* (1981) 1.16. FILSON, F. V., *Peter*, in *IDB*,III. 1962. 757.

²¹ „the appearance to Peter was not only first but constitutive of faith for others”: O'COLLINS, G., idézi EVANS, G. F. -t */Resurrection and the New Testament*, London 1970. 107./: O'COLLINS, G., *Peter as Easter Witness*, 3.

²²1Kor 15,5; Lk 24,34; Jn 21.

²³ Máté és Lukács ugyanakkor utalnak arra, hogy a nők elviszik a hírt a tanítványoknak („ἀπαγγέλλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ” - Mt 28,8; „ἀπήγγειλαν ταῦτα πᾶντα τοῖς ἐνδεκακαὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς” - Lk 24,9).

szél, hogy milyen lehetett az apostolok útja visszafelé Galileába. Azonban az olvasó az angyal szavai alapján megértheti, hogy ez a hazatérés nemcsak fizikai, hanem lelki jelentéssel is bír: egy diadalmas, reménnyel teli út, szemben a Jeruzsálembé vezető zarándoklás félelmével és aggodásával (10,32). Márk a közösségére bízta, hogy képzelje el a tanítványok és Péter átalakulását, megújulását, amely a Feltámadt Úr megbocsátásából fakad.

Az első apostol könnyeire (14,72) Jézusnak van válasza: továbbra is tanítványának tartja őt társaival együtt. Mindez pedig lehetővé teszi az evangélista közösségében is, és minden hívő számára is, hogy bekapcsolódjék ebbe a megújult Jézus és tanítvány kapcsolatba. Így az evangélium elsősorban Péter személyén keresztül reménnyel fejlődik be. Vagyis a márkai Péter-ábrázolás nem a tagadás botrányával, hanem az Úr megbocsátásával, és egy új kezdet ígéretével zárul.²⁴

Bibliográfia

BECKER, J., *Simon Petrus imUrchristentum* (BThSt 105), Neukirchen - Vluyn 2009.

BODE, E. L., *The First Easter Morning. The Gospel Accounts of the Women's Visit to the Tomb of Jesus* (AnBib 45), Roma 1970.

BÖTTTRICH, C., *Petrus. Fischer, Fels und Funktionär* (Bibische Gestalten 2), Leipzig 2001.

DONAHUE, J. R. – HARRINGTON, D. J., *The Gospel of Mark* (Sacra Pagina Series 2), Collegeville 2002.

FILSON, F. V., *Peter*, in *IDB*, III. 1962. 749-757.

GNILKA, J., *Márk*, Szeged 2000.

HARRINGTON, D. J., *Evangélium Márk szerint*, in BROWN, R. E. – FITZMYER, J. A. – MURPHY, R. E. (ed.), *Az Újszövetség könyveinek magyarázata* (Jeromos Bibliakommentár II), Budapest 2003. 43-94.

HEIL, J. P., *The Progressive Narrative Pattern of Mark 14,53-16,8*, in *Bib* 73 (1992) 331-358.

KERTELGE, K., *Markusevangelium* (ed. GNILKA, J. – SCHNACKENBURG, R.) (NEB NT 2), Würzburg 1994.

METZGER, B. M., *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, Stuttgart 2001.

---

²⁴ Vö. BECKER, J., *Simon Petrus imUrchristentum* (BThSt 105), Neukirchen - Vluyn 2009. 81.

O'COLLINS, G., *Peter as Easter Witness*, in *HeyJ*22 (1981) 1-18.

PESCH, R., *Das Markusevangelium*(ed. WIKENHAUSER, A. – VÖGTLE, A. – SCHNACKENBURG, R.) (HTKNT 2/2), Freiburg – Basel – Wien 1991.

Rios, J. H. M., >Le cose viste<: tra silenzio e proclamazione *Mc 1,1; 9,9 e 16,6-7*, in *Anton* 82 (2007) 209-245.

SCHMID, J., *Das Evangelium nach Markus*(ed. WIKENHAUSER, A. – KUSS, O.) (RegNT 2), Regensburg 1954.

STOCK, K., *BotenausdemMit-Ihm-Sein. Das Verhältnis zwischen Jesus und den Zwölf nach Markus* (AnBib 70), Roma 1975.

STOCK, K., *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo* (Bibbia e preghiera 47), Roma 2003.

TARJÁNYI B., *Azújszövegség görög nyelve*, Budapest 1988.

ZERWICK, M., *Biblical Greek*, Roma 2001.

Rövidítések²⁵

AnBib: Analecta Biblica

Anton: Antonianum

Bib: Biblica

BThSt: Biblisch-Theologische Studien

HeyJ: The Heythrop Journal

HTKNT: Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament

IDB: The Interpreter's Dictionary of the Bible

NEB NT: Die Neue Echter Bibel

RegNT: Regensburger Neues Testament

Pécs, 2019. június 4.

Nyúl Viktor

---

²⁵SCHWERTNER, S. M., *Internationales Abkürzungsverzeichnis für Theologie und Grenzgebiete*, Berlin - New York 1992. szerint.

Kereszténység Keleten – 1.-3. század

Jeruzsálem

Előzmények – A genetikai kutatások alapján azt feltételezik, hogy az első ember Afrika déli részén jelent meg először, mintegy 660 millió évvel ezelőtt (*homo erectus*, a felegyenesedett ember). In-

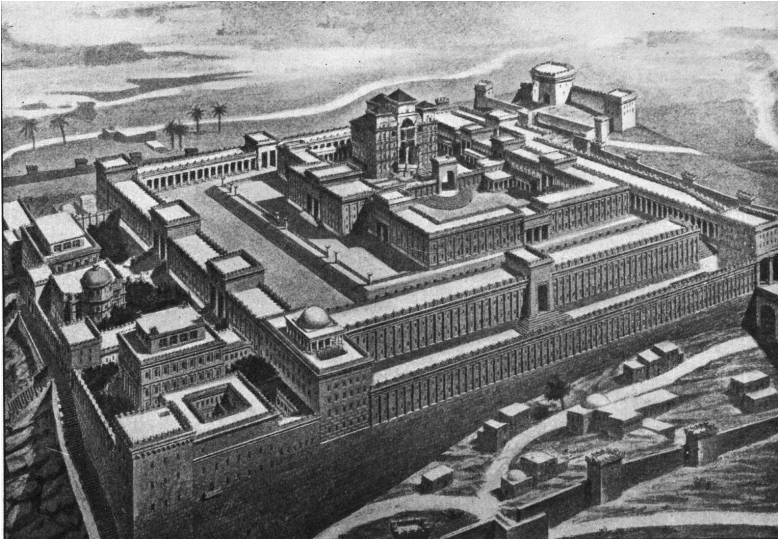

A Kármel-hegyi ősember-barlang

nen északra vándorolva a Sínai-félszigeten keresztül terjedt el a Közel-Keleten, majd Európában (ún. neandervölgyi ember) és Ázsiában. A *homo sapiens* (bölcs ember) ugyanitt jelent meg kb. 170-130 ezer évvel ezelőtt, és 80-100 ezer évvel ezelőtt ők is eljutottak a Közel-Keletre, innen pedig Európába és Ázsiába, kiszorítva a neandervölgyieket. A Szentföldön talált legrégebbi maradványaik ebből a korból valók. A Kármel-hegyi barlangokban felfedezett emberi maradványok kb. 12-13 ezer évesek. (ld. Múlt-kor.hu, 2013.11.29). A régészeti leletek alapján feltételezhető, hogy ezen a vidéken kezdő-

dött el a tudatos állattenyésztés, a mezőgazdaság, az emberek városokba tömörültek, és kialakult a kézművesség, valamint a cserekereskedelem.

Ez lett a jellemző a leendő Szentföld területére is (Jerikó például 7000 éve lakott város volt), de az itt lakók ki voltak szolgáltatva a

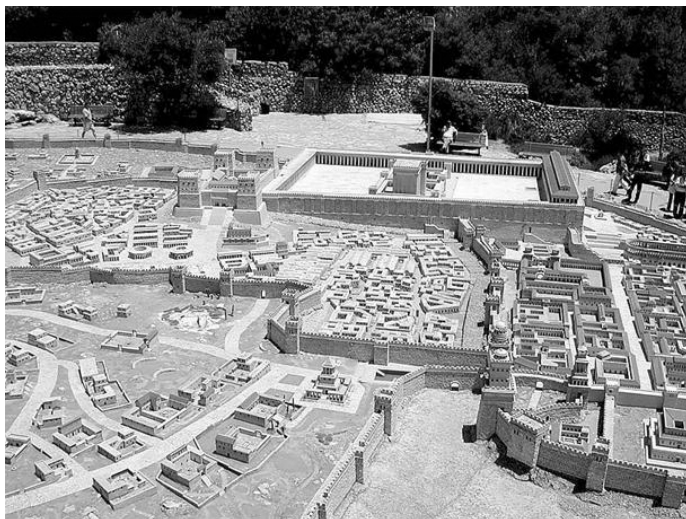

Dávid palotája – rekonstrukció

környező és egymást váltó nagyhatalmoknak: Egyiptomnak, a hettitáknak, az asszíroknak, babilóniaiaknak, perzsáknak, görögöknek, végül pedig a rómaiaknak.

Jeruzsálem helyén a Kr.e. 4. évezredben már város állt, amelyet a mezopotámiai ékírásos táblák Urusalima néven említenek. Miután az Egyiptomból való kivonulás után az izraeliták birtokba vették az országot, Kánaánt (kánaan = bíbor), és idővel az itt lévő városokat is (a tengerparti filiszteus-városok kivételével). Belőlük és a korábban itt lakó népességből megszületett izrael nemzete és országa. Jeruzsálemet Dávid tette meg fővárossá azért, hogy az Istennel való szövetség jelképét, a Szent Ládát itt helyezte el. Ez később a salomoni Templomnak, majd később a második Templomnak is a legfőbb kin-

cse, a Templom pedig a választott nép legfőbb szentélye lett. Az ország lakossága délen főként izraelita volt. A Szamaria területén élők idővel szembefordultak velük, az északi részen, Galileában pedig sok idegen is élt (pl. Tibériás városát csak pogányok lakták).

Jeruzsálem Jézus korában – makett (Jeruzsálem, Holyland Hotel)

A **jeruzsálemi ősegyház**, amely a fiatalabb Jakab apostol vezetésével állott, ugyan tartotta magát az apostoli zsinat (Kr.u. 49) határozatához, de azért a pogány-keresztényektől függetleníttette magát és a zsidó templomi istentiszteleten még részt vett. Különösen Jakab apostol volt zsidó körökben népszerű (ET¹ 2,22). A zsidó vezetőréteg felfogásában azonban csakhamar fordulat állott be, perbe fogták és kivégezték (vö. Josephus Flavius, Antiquitates, 20,9,1 és ET 2,23).

Az Úrnak addig még életben maradt apostolai és tanítványai ekkor mindenünnen összejöttek egy helyre az Úr test szerinti rokonokkal együtt (ugyanis közülük is többen éltek még), és mindnyájan együtt megtanácskozták, kit kell méltónak ítélni rá, hogy Jakab utód-

---

¹ ET: Euszebiosz egyháztörténete, ford. Baán István, Szt.I.T. 1983.

ja legyen. És mindnyájan egy akarattal Simeont, annak a Kleofásnak a fiát vélték az ottani egyház trónjára méltónak, akiről az evangélium is beszél. Ő, mint mondják, az Üdvözítő unokatestvére volt. ET 3,12

Az Ősegyház helyzete azonban Jeruzsálemben tarthatatlanná vált. Egy karizmatikus hívő tanácsára ezért a hívek Simon püspök vezetésével a kelet-jordániai Pellába költöztek. Így megmenekültek a biztos halál elől, amely rájuk várt volna, ha a rómaiak ostroma 70-ben Jeruzsálemben éri őket.

A világ legrégebbi keresztény szentélyét fedezték fel Jordániában, a rihabi Szent György-templom alatti barlangrendszerben. “Meggyőződésünk szerint ez lehetett az első keresztény templom a világon, amely Kr.u. 33 és 70 között épülhetett” – mondta Abdul Káder Huszan, a rihabi régészeti központ vezetője. A tudós csodálatosnak nevezte a felfedezést, hozzátéve, a régészek bizonyítékokat találtak arra nézve, hogy a szentély menedéket nyújtott a korai keresztényeknek – Krisztus 70 tanítványának. Mint a Szent György-templom mozaikján olvasható, a hetven tanítvány Jeruzsálemből a keresztényüldözések elől menekült el, s Jordánia északi részén, Rihabban talált menedékre. Történelmi forrásokat idézve Huszein rámutatott, hogy a hetven tanítvány titkon gyakorolta vallását a földalatti szentélyben. “Véleményünk szerint addig nem hagyták el a barlangot, amíg a római császárok nem vették fel a kereszténységet. Ekkor építették a Szent György-templomot” – mondta. A Szent György-templomot, amelyet a világ legrégebbi “valódi” templomának tartanak, Kr.u. 230 körül építették. Ezt a titlust mindössze az a szentély vitathatja el, amelyet szintén a 3. században építettek, s 1998-ban tártak fel a jordániai Akabában. A régész szerint a barlang melletti temető is értékes információval szolgál. Ott ugyanis a 3. és a 4. század között készült cserépedényeket találtak. A leletek tanúsága szerint az első keresztények s leszármazottaik a késő római korig éltek a térségben. A barlang lakóhelyként is szolgált a korai keresztényeknek. A régészek feltártak egy mély alagutat is, amelyen keresztül a hetven remete vízhez jutott. Rihabban eddig mintegy 30 templomot tártak fel.

Forrás: Peter Bertus-Barcza – National Geographic Magyarország: 2008.06.10.

A zsidó háború után (Kr.u. 66-70) a Júdeában élve maradt zsidók egy idő múlva megerősödtek istenhitükben. A Templomuk rómaiak által történt elpusztítása után kilenc évvel, Kr.u. 79-ben ugyanis kitört a Vezúv, elpusztítva az ott élő római lakosokat. Izrael Istenének igazságosztását és jelét látták ebben, ami megerősítette őket, hogy Isten nem hagyta el őket, egyedül a hitükben. A kitörés két hónappal Titusz császár hatalomra kerülése után történt. Titusz apja, Vespasianus római császár romboltatta le korábban a jeruzsálemi Templomot.

További 60 év után *Akiba ben József* rabbi messiást látott Bar-Kochba személyében, ami egy újabb lázadáshoz vezetett 132 és 135 között, és iszonyatos következményként a rómaiak 550 000 zsidót feszítettek meg Júdea útjai mentén. Ezeknek az eseményeknek bekövetkezését Jézus előre jelezte: „Sokan jönnek az én nevemben” kezdetű „és megtévesztenek titeket” figyelmeztetése megtalálható Lukács (21.8), Márk (13.6) és Máté (24.5) evangéliumában.

A szórványban élő zsidó-keresztények akik hírt kaptak ezekről az eseményekről, sajnálták a Templom, honfitársaik, rokonaik pusztulását. A pogány-keresztények viszont Jézus igazolását látták az eseményben, mert pontosan azok pusztultak el Jeruzsálemben, akik a legkevésbé fogadták el Jézus tanítását, azzal ellenséges véleményen voltak. Jézus nem harciasságra tanított, hanem arra, ha megütik orcádat tartsd oda másikat is – azaz szelídségre. Továbbá Isten büntetését is látták Jeruzsálem pusztulásában. Felmerült Jézus korábban kinyilvánított mondata: „Romboljátok le a templomot és én három nap alatt felépítem.” (Jn 2,19) Ez újabb lendületet adhatott a prófétáknak a térítéshez, hogy Isten temploma az emberben, bennünk van, a szeretet jegyében.

A pelli keresztények egy része Jézus rokona, Simeon vezetésével később visszatért Jeruzsálembe, azonban ez a zsidó-keresztény közösség csakhamar megsemmisült. Az apostolok már majdnem hatvan éve térítettek, elsősorban a zsidó hitűek között. Ez nagyon sok vitát, haragot és háborúskodást szült. Különösen fájdalmas volt, hogy a zavargások megfékezésére a római birodalom lerombolta a Jeruzsálemi templomot, a zsidó vallás fő szentélyét, kiirtotta a papi családokat. (Ezzel a zsidó kultusz meg is szűnt. Nem véletlen, hogy ma a

zsidók zsinagógákban gyűlnek össze imádkozni, de áldozatot sehol a világon nem mutatnak be.) Ez hatalmas tragédia volt számukra, és leginkább a keresztényeket okolták érte. Tulajdonképpen azért hívták össze 90-ben Jamniába a gyűlést, hogy kiátkozzák a keresztényeket, és világossá tegyék, hogy különböznek tőlük. A keresztényeket végleg kiközösítették és nagy átokkal sújtották (Semone ezre; ennek megfelelője volt az egyház imája Nagypénteken „pro perfidis judaeis”). Ez a gyűlés határozta meg az Ószövetség könyveinek jegyzékét is. A könyvek listáját pedig úgy állították össze hogy direkt ne a keresztények által használt sorrend érvényesüljön.

Rabbi Akiba

Rabbi Akiba – Akiba

egyszerű pásztoemberként nőtt fel: negyvenéves korában még olvasni sem tudott. Negyvenesztendősen még pásztor volt, és az akkori Izrael egyik leggazdagabb emberének, Kálbá-Szávuának a szolgálatában állt. Ráchel, a gazdag Kálbá-Szávuá egyetlen lánya gyönyörű volt. Megakadt a szeme Akibán, a délceg pásztoron, és látta, hogy illedelmes, jólnevelt és jó tulajdonságokkal rendelkezik. Azt kérdezte tőle: “Ha eljegyzem magam veled, elmegy a Tanházba Tórát tanulni?” Akiba megígérte, hogy elmegy, és titokban eljegyezték egymást. Amikor a milliomos apa ezt megtudta, kiutasította a házából, és kitagadta lányát is. Ráchel, a felesége erre elszegődött cselédnek, hogy a tanházba járó férjét anyagilag támogathassa. Amikor Akiba két évtized múltán visszatért, és apósa megtudta, hogy tudós rabbi lett belőle, megbocsájtott neki. Akiba nem felejtette el öt gyermeke anyjának, amit ifjúkorában tett érte. Meghitt kapcsolatokra utal, hogy gyak-

ran mondta: "Ki a gazdag? Akinek tetteiben gazdag felesége van..."

Elmélyült és alapos tudása szinte minden területre kiterjedt. Sok nyelvet tudott, és így azok közé tartozott, akik Gámáliél fejedelemet elkísérték külföldi útjaira, főleg Rómába, ahol igyekeztek közbenjárni a zsidó közösséget érintő ügyekben, és enyhíteni a jogfosztó intézkedéseket. Ő véglegesítette az Őszövetség könyveinek jelenlegi sorrendjét. Meggyőződéssel vallotta, hogy a Biblia minden betűjének és jelének külön teológiai jelentősége van. Mivel a Bibliát a keresztények is kanonikus könyvnek tekintették, a zsidóság önmagával való azonosságának megőrzésére Akiba rabbi egy »második kötetlék« kidolgozásán is fáradozott: a szerteágazó zsidó írásmagyarázat egységes, írásba foglalt rendszerén. Tanítványai az ő szellemében állították össze a Misnát és a Talmudot.

Ez a nagy tudású és széles látókörű vezető idővel a Bar-Kochba-féle felkelés egyik kezdeményezője és szellemi irányítója lett. Akiba erőteljesen támogatta a felkelést, noha már akkor is voltak a bölcsek között, akik elleneztek a lázadást. Akiba viszont szimpatizált a felkelőkkel, és Bár Kochbában, legalábbis eleinte, a lehetséges Messiást látta.

Amikor Titusz lerombolta a Második Szentélyt, a megszálló rómaiak megengedték Jochánán ben Zakkájnak, hogy Jabnéban újra formálja a Szánhedrint, és helyreállítsa a zsidó szellemi önállóságot. De most, miután levették a Bar-Kochba-lázadást, és a legyőzöttek körében nagy vérengzést rendeztek, elrendelték, hogy a zsidóknak tilos a szombatot megtartani, tilos fiúgyermeküket körülmetélni, és — ami a legsúlyosabban esett a latba — tilos a Tórát tanulni, tanítani, legalábbis nyilvánosság előtt. De a bölcsek, a rabbik, a zsidóság nagyjai nem engedték felmorzsolni a népet. Akiba tömegeket gyűjtött maga köré, és a drákói rendelkezések ellenére nyilvánosan tanította a Tórát. Több tízezer tanítványa volt. Ezért letartóztatták és börtönbe vetették. Tinius Rufus, a római helytartó, akinek a szókimondó bölcs már régen a begyében volt, most alkalmasnak látta a pillanatot a bosszúra. Elfogták, és a börtönben kegyetlenül kínozták. Nem adtak neki elég vizet, ő azonban addig nem volt hajlandó enni, amíg nem kapott vizet, hogy megmossa — illetve a Háláchá szerint leönthesse — a kezét. A hagyomány szerint Jóm Kippúr napján végezték ki

Cézareában, szörnyű tortúra közepette. Akiba testét vasfésűvel boronálták, ő pedig közben a Sema imát mondta nagy elmélyültséggel. Hosszan, elnyújtva énekelte az ima ECHÁD („egyetlen”) szavát, amely Isten egyetlenségét jelenti ki, és lelke ezzel a szóval szállt el. – Vele együtt még kilenc másik neves rabbit is elfogtak és kivégeztek.

Hadriánusz az első háború után, Kr.u. 130-ban megígérte a zsidóknak, hogy újjáépíti a várost. Az újjáépítést ajándékkul szánta a zsidóságnak. A zsidók reménykedve várták ezt, de amikor a császár meglátogatta a várost, néhány samaritánus elvette ettől a kedvét. Ekkor úgy határozott, hogy római kolóniaként építi újjá a légionáriusok lakhelye számára. A várost a római isteneknek, főként Jupiternek szentelték volna.

De a Bar-Kochba-féle felkelés úgy felbőszítette Hadriánuszt, hogy elhatározta, teljesen kiirtja a zsidókat ebből a tartományból. Megtiltotta a körülmetélést, a városból kitiltotta a zsidókat. Az eddigi Júdea tartományt átnevezte Szíria Palesztínának, eltörölve a Júdea elnevezést. (Nem világos, hogy ezek a rendelkezések okai vagy következményei voltak-e a zsidó lázadásnak.)

Jeruzsálem már az első háború során is pótolhatatlan károkat szenvedett, azon túl, hogy a Templomot lerombolták. Josephus szerint a várost alaposan lerombolták, az alapokig, úgy, hogy azt sem lehet látni, hol voltak a házak. A Talmud (Makkot) elmondja, hogy Rabbi Akiba más bölcsekkel együtt meglátogatta Jeruzsálemet. Társai szörnyűlköztek, amikor egy rókát láttak elszökkenni onnan, ahol a Templom legszentebb helye volt egykor. ... Aqiba meg csak nevette, mondván, hogy sokan hisznek abban az isteni kinyilatkoztatásban, hogy a Templom újjá fog épülni.

Hadriánusz Jeruzsálem nevét „Aelia Capitoliná”-ra változtatta (saját neve után: *Publius Aelius Hadrianus*), és igazi római stílusban építtette fel. A zsidóknak halálbüntetés terhe mellett tilos volt a városba lépniük, kivéve évente egyetlen napon, a Tisha B'Av ünnepen². Ezek a tilalmak a zsidókeresztényekre is vonatkoztak. A város tehát

---

² A jeruzsálemi Templom lerombolásának emléknapja, aug. 10-11.

pogány várossá változott. Ezek a szabályok a 7. századig érvényben maradtak.

„Hadrianus törvényerejű döntéseivel és rendeleteivel tiltotta meg az egész népnek, hogy Jeruzsálemnek egyáltalán még csak a környékére is tegye a lábát, és azt sem engedte meg, hogy távolról nézzék a hazai földet. Így aztán a város kiürült a zsidó néptől, régi lakosait teljesen elvesztette, és idegen nemzetbeliek népesítették be. ... Mivel pedig az ottani igyház pogány származásúakból állt, a körülmélt származású püspökök után elsőként Márk vette át az ottani hívek irányítását.” ET 4,7 / 149

Ez az első pénzérme, amit az Aelia Capitolina tiszteletére vertek 130-132 körül. Felirata: 'Colonia Aelia Capitolina alapítása'; a képen Hadrianus szántja az első barázdát a város helyén.

A kereszténység és júdaizmus szétválása végérvényesen tehát Kr.u. 132-ben történt meg, amikor a Bar Kohba-felkelést leverték, és Jeruzsálemet lerombolták. A lázadás foglyait Rómába vitték, így a kereszténység központja áttevődött Rómába, hiszen mind az ország, Júda, mind pedig a főváros még a nevét is elvesztette.

Simeon jeruzsálemi püspököt³ Kr.u. 100 körül meggyilkolták, a többi keresztényt pedig 132 körül a Bar-Kochbar-féle lázadás során irtották ki a zsidók.

---

³ Jeruzsálemi püspökök és pátriárkák Kr.u. 313 előtt (zsidó származásúak): 1. Szent I. Jakab (ismertebb nevén: Ifjabb Jakab apostol (33-62)). – 2. Szent I. Simeon (Szümeón) Simeon Kleopás fia. Nem azonos Simon apostollal (62-107) – 3. I. Jusztusz (107-113) – 4. Szent Zákeus (113-116) – 5. Tóbiás – 6. I. Benjámín – 7. János – 8. Szent I. Mátyás (Matthiasz) – 9. Fülöp (Philipposz) – 10. Szenekasz – 11. II. Jusztusz – 12. Levisz – 13. Efrém – 14. I. József (Ióséph) – 15. Júdás (ET 4,5)

„Traianus alatt az Úr nagybátyjának fiát, Simeont, Kleofás fiát feljelentették az eretnekek, és őt is ugyanazon ok miatt ítélték el Atticus konzulsága idején. És sok napon keresztül elszenvedett kínzások közepette tett bizonyosságot, úgyhogy mindenkit felette nagy ámulatba ejtett, még a konzult is, hogy százhusz éves léteére hogy bírta elviselni a szenvedéseket, és keresztthalálra ítélték.”
ET 3, 32.

Amikor a rómaiak a lázadást levertek és Jeruzsálemet újra elpusztították, illetve kolonizálták, ott ismét keletkezett egy kis keresztény egyházközség, de ez természetesen már nem zsidó, hanem pogány eredetű volt, nem zsidó származású püspökkel az élén. Nagy Konstantin idejéig összesen huszonöt püspök⁴ vezette a jeruzsálemi egyházat, elsőként I. Márk (134-).

Afrodité

A fontosabb **jeruzsálemi szent helyek** emléke és tisztelete természetesen fennmaradt. Mindenki tudta például,

hogy Jézus sírját az Afrodité szentély rejtje, de egyértelmű volt a Getszemáni kert és a Mennybementel helye (Olajfák hegye) is, valószínű, hogy ismert volt még az utolsó vacsora helyszíne. Amikor Kr.u. 325-ben Szent Ilona, a régészek védőszentje, felkutatta Jézus

---

⁴ Nem zsidó származású püspökök: 16. I. Márk (Markosz, 134) – 17. Kasszián (Kassziánosz, 156) – 18. Popliosz – 19. I. Maximosz – 20. I. Juliánosz – 21. I. Gaiosz – 22. Szümmakhosz – 23. II. Gaiosz – 24. II. Juliánosz (162) – 25. Kapión – 26. II. Maximosz – 27. Antóninosz – 28. Valensz – 29. Dolikhianosz – 30. Szent Narkisszosz (184-205) – 31. Diosz – 32. Germanion – 33. Gordion – 30. Narkisszosz (212-213) – 34. Szent Sándor (Alexandrosz, 213) – 35. Mazabanisz – 36. Hümenaiosz – 37. Szent Zamunasz – 38. Hermón Más néven Hermasz (283-314) – 39. Szent I. Makariosz (314-333) – 40. Szent III. Maximosz (333-351).

keresztre feszítésének és a feltámadásának helyszínét, az ott élők irányították őt el a Hadriánusz-féle Afrodité szentélyhez, amely Jézus sírja fölé épült. Vercelli Szent Euszebiosz (283–371) szerint a római szentélyt lebontották, és alatta megtalálták a sziklába vájt sírt. Nagy Konstantin ezután megbízást adott, hogy építsenek templomot azon a helyen.

A keresztények számára Nagy Konstantin engedélyezte a belépést Jeruzsálembe, miután a 4. században keresztény szentélyek épültek a városban, köztük a Szent Sír bazilika. A bizánci korból csak keresztény sírok kerültek elő, azt tanúsítván, hogy a város teljes lakossága kereszténnyé lett. *Forrás: wikipedia/AeliaCapitolina*

Ebioniták – A Pellában maradt keresztények egyre inkább eltávolodtak az egyháztól, és a már Pál apostoltól elítélt zsidók táborába szegődtek. Átvették a kelet-jordániai zsidó keresztelő szekták szokásait, a többszörös keresztséget, rituális mosdásokat, és elvetették a Szentírás nagyobb részét, főként Szent Pál leveleit. Magukat lassan ebionitáknak (ebionim = szegények) nevezték. A századok folyamán vallásukat zsidó és pogány elképzeléssel keverték. Kelet-Jordániában követőik még a 7. században is éltek. Mohamed rajtuk keresztül ismerte meg a kereszténységet. *(Adriányi⁵ 3, 1)*

„Krisztust egyszerű és közönséges embernek tartották, aki csak fokozatos erkölcsi előrehaladása révén igazult meg, és egy férfinak meg Máriának a közösségéből született. Teljesen megtartották a törvény előírásait, mintha nem egyedül a Krisztusba vetett hit és a hit szerinti élet révén üdvözlőnének. ....Csak az úgynevezett Héberék szerinti evangéliumot használják, a többivel keveset törődnek.” ET 3,27.

---

⁵ Adriányi Gábor, Az egyháztörténet könyve, ld. www.ppek.hu/konyvek.

A kereszténység terjedése

Az apostoloknak, mindenekelőtt Szent Pálnak döntő szerep jutott abban, hogy a kereszténység és a judaizmus szétválása felgyorsuljon. A szétválás ténye segítette a kereszténységet, hogy önálló világhódító vallásként elinduljon térítő útjára. Továbbá az egységes Római Birodalomban szabadabban utazhattak az apostolok. A diaszpórában élő zsidó közösségeket keresték fel. A Jeruzsálemből menekülő apostolok a szórványban lévő zsinagógákba mentek, először ott kezdték el hirdetni Jézust, a feltámadást, és az örömhírt, hogy örökké élhetünk.

Jelentős keresztény városok az 1-3. században

A legfeszültebb válóok Jézus istenségének értelmezése volt. A korai keresztényeknek erős volt a meggyőződése, hogy a Bibliában fellelhető hagyomány jogosítja fel őket arra, hogy az egyetlen Isten akarja Jézusnak Istenként való tiszteletét. Ez máshoz nem hasonlítható mennyei dicsőség. Ez a fajta tiszteletadás a hagyományokhoz ragaszkodó zsidóknak már istenkáromlás. Pál apostol, a volt farizeus – aki maga is megvakult a feltámadt Jézus fényétől megvakult egy időre –, vaksággal vádolja azokat a zsidókat, akik képtelenek belátni, hogy a feltámadt Krisztus az Isten dicsőségének hordozója.

A keresztény hit terjesztőinek dolgát nagy mértékben megkönnyítette, hogy Nagy Sándornak és utódainak a görög kultúrát terjesztő törekvései következtében ezeken a területeken a görög nyelv vált uralkodóvá a közigazgatásban, a kereskedelemben, a tudomány művelésében és a vallásgyakorlat során. A hittérítők görögül szóltak hallgatóikhoz (a szórványban élő zsidók is görögül beszéltek), az Ószövetség görög fordítását használták, és a keresztények alapművei, az evangéliumok és apostoli levelek is görögül íródtak, azon a görög köznyelven (kojnéné), amit mindenki megértett.

Péter, Pál, János és Jakab apostol voltak a leginkább figyelemre méltó korai keresztény vezetők. A kereszténység globális terjedése nagyobb lendületet akkor vett, amikor Pál apostol csatlakozott hozzá. Pál, a tizenharmadik apostol, miután a damaszkuszi úton megtért és Isten felé fordult, elhatározta, hogy hirdetni fogja az Isten ígését. Miután jó beszélt görögül, missziói útjai során rengeteg keresztény közösséget alapított a Római Birodalom keleti részében, így Szíriában, Kis-Ázsiában, a mai Görögországban, a Balkánon Makedóniában, majd végül Itália területén, ahol vértanúhalált halt.

Az őskereszténységben a zsidókból és pogányokból lett keresztények külön csoportot alkottak. A zsidókeresztény csoport főleg Jeruzsálemben, továbbá más palesztínai városokban mintegy szektaként élt, a pogány-keresztények viszont teljesen elszakadtak a zsidó vallástól. A kereszténység tulajdonképpen a pogány-kereszténységben vált új vallássá. Pogányra nézve kereszténnyé lenni annyit jelentett, mint szakítani a többistenhittel, s a zsidó vallás talaján fakadt, de attól több tekintetben eltérő evangélium álláspontjára helyezkedni: hinni abban, hogy az üdvösség Isten ajándéka, amit nem áldozatokkal és szertartásokkal lehet elérni, hanem csak tevékeny hittel, azaz cselekedetekkel, tiszta áhítattal és erkölcsös élettel.

Az őskeresztények közösségeinek kezdetben nem volt még szűkségük gazdagon berendezett templomokra és áldozatot végző papságra. A pogány-kereszténység első és legnagyobb teoretikusa Pál apostol volt. Ő vetette meg a pogány-kereszténység elvi és teológiai alapját, és ő határozta el a kereszténységet a zsidóságtól éppúgy, mint a pogányságtól. Ő jelölte meg – ha nem is elsőnek, de fennmaradt írásai alapján a legkézzelfoghatóbban – Jézus Krisztusnak a keresztény-

ségben való különleges helyét. Ezen felül nála látjuk először a kereszténységet önálló és új vallási rendszerre kiépítve.

A keresztény közösségekben a híveket nem szabályok kapcsolták össze és egyben Jézushoz, hanem élmények, belső átélések, élő hit, testvéri szeretet, erkölcsi tisztaság és komoly meggyőződés. Az őskereszténység nem törvény volt, amely rendelkezések százaival korlátozza vagy irányítja a hívők életét, hanem néhány elv, melyek megtartása mellett a külsőségekben híveinek teljes szabadságot engedélyezett. Hitüknek tulajdonképpen három sarkigazsága volt, amelyre gondolataik egész templomát építették: az első Isten egysége, a monoteizmus, a második Jézus istensége, Messiás-volta, és halálának megváltásként való hirdetése, a harmadik pedig az örök üdvösség után való emésztő vágyakozás, és e vágyódás minden gyakorlati következtetéseinek levonása. Csak az üdvösségért és csak szeretetben élni!

Az őskeresztények vallását nem az igazság felismerésével járó elteltség jellemezte, hanem a mindig nyugtalan, mindenkin segíteni akaró, mindig tetre kész aktivitás érzése hatotta át, s ezzel szerezte meg a kereszténység a történelemben elfoglalt páratlan helyét.

A korai keresztények már sokat szenvedtek a zsidók haragjától, de az apostolok közül a legtöbbet végül nem a zsidók, hanem a pogányok végezték ki. Pál római polgárjoggal rendelkezett, ezért karddal lefejezték, Pétert azonban a rabszolgáknak és idegeneknek járó keresztre feszítés várta. Amikor tiltakozott, hogy nem méltó ugyanolyan halálra, mint Jézus, fejjel lefelé szegezték a keresztre. Testvérét, Andrást szintén kereszten feszítették meg, Bertalan apostolt megnyúzták, majd lefejezték. János evangélistát Rómába vitték Domitianus császár elé, és halálra ítélték, de miután a kínzásokat túlélte, Patmosz szigetére száműzték, ahol később az Úrtól kapott látomásait megírta a Jelenések könyvében.

A kereszténység nem úgy ért el sikert eleinte, hogy üzenetét a nagyok és hatalmasok, a római elit elé vitte. Eleinte a köznép körében szerveződő mozgalomként volt sikeres. Jézus eredeti követői elmondták a hozzájuk közel állóknak, amit hittek: a nagy csodatevő Jézus feltámadt a halálból, csodái pedig továbbra is megtörténnek azokkal, akik hisznek benne. Ők aztán meggyőztek másokat. Nem a

többségét azoknak, akikhez szóltak, de egy részüket. És mint utólag kiderült, a lassú, de tartós növekedés elérte célját.

A kereszténység jórészt azért lett sikeres, mert a leendő áttérőktől egy kizárólagos és végleges döntést követelt meg. Ha úgy döntöttek, belépnek az egyházba, minden korábbi vallási elköteleződést és kapcsolatot meg kellett szüntetniük. A keresztény hit mindent vagy semmit alapon működött, így, ahogy saját növekedését táplálta, úgy emésztette fel a konkurenciát. Ez mai szemmel nézve szokatlannak tűnhet, mivel a mai világban alapvetésnek vesszük, hogy ha valaki például megkeresztelkedik baptistaként, nem maradhat buddhista, és egy muszlim nem lehet egyúttal mormon is. De mi ma pont azért tekintjük a vallásokat kizárólagosnak, mert a korai keresztények meggyőzték a világot, hogy ennek így kell lennie: a személyes hit vagy az egyik dolog, vagy a másik, nem lehet mindkettő, vagy akár több is, egyszerre.

A pogány vallások egyáltalán nem így működtek. Mivel a pogányok mindannyian több istent imádtak, nem volt olyan értelmezés, hogy ezek közül bármelyikük kizárólagos figyelmet követelne. A pogány körökben egy új isten tiszteletének kezdete – például Apollóé – nem jelentette azt, hogy az ember feladja egy másikét, például Zeuszét. Mindkettőt imádhatta – Hermésszel, Athénével, Árésszel, a város isteneivel együtt, a családja isteneivel, és bármely másokkal, amelyeket választott, amikor csak választotta őket. A keresztények azonban azt állították, hogy csak az ő Istenük létezik, és ha őt elkezdte valaki követni, akkor annak a többit el kellett hagynia. Hosszú távon ez azt jelentette, hogy a kereszténység által megnyert minden követő teljesen elveszett a pogányság számára. Semelyik másik vallás nem követelt ilyen kizárólagosságot. Emiatt, ahogy növekedett a kereszténység, elpusztított minden útjába kerülő konkurenciát. És ez így ment évezredekken keresztül, ahogy a keresztények új területekre nyomultak be, ledöntve a kelta isteneket, a germán isteneket, és sok másikat.

A korai kereszténység alulról szerveződő mozgalom volt, de az első három évszázada folyamán teljes mértékben tudatában volt annak, hogy milyen fontos befolyásos támogatókat is megnyernie. Eleinte ez egy családfő (a római *paterfamilias*) megtérítését jelentette. A

római világban a *paterfamilias* választotta a család vallását. Ha ő átért, akkor vele jött a felesége, gyermekei és rabszolgái is. Ha csak kis család volt is – férj, feleség és két gyermek –, egyetlen ember átérése már négyét jelentette (*Adriányi, i.m.*)

Így végül – a sorozatos kegyetlen üldözések ellenére, melyek során több százezer keresztény vesztette életét, többnyire kegyetlen kínzások közepette – Nagy Konstantin idejére igen jelentős lett a keresztények száma (több millió) az egész Közel-Keleten: a mai Törökország, Izrael, Egyiptom, Libanon, Szíria és Irán területén.¹ A nagyobb városokban kialakultak a püspökségek, szerte az egyes régiókban nagy tömegeket befogadó templomok épültek.

„Hogyan lehetne leírni azokat a számtalan embert tömörítő gyülekezeteket és a minden városban lefolyó összejövetelek sokaságát, meg az imaházakban történő jelentős találkozókat? Mivel pedig emiatt semmiképp sem bizonyultak elegendőnek a régi épületek, mindegyik városban széles és tágas templomokat emeltek. Így haladtak előre az idők során ügyeink, és napról napra nőttek és gyarapodtak, amit semmiféle irigység nem szorított össze, és semmilyen gonosz démon nem tudta varázslatával elbűvölni, sem emberi mesterkedéssel aláánni, annyira óvta és védte népét – mely különben méltó volt rá – az isteni és mennyei kéz.” (*ET 8,16*)

Az üldözések fellángolásával azonban együtt járt a templomok lerombolása is, például Diocletianus idején:

„A mi időnkben saját szemünkkel láttuk a tetőtől alapzatig lerombolt, a földdel egyenlővé tett imaházakat, a közterek kellős közepén elégetett isteni és szent Írásokat, és az egyházak pásztoraikat, akik szégyenlősen ide meg oda rejtőzködtek, vagy akiket gyalázatos módon fogtak el, és kigúnyolt az ellenség...” (*ET 8,2*)

---

¹ A Konstantin rendeletét követő évszázadokban ezeken a területeken többségbe kerültek a keresztények, így Elő-Azsia, Egyiptom, a Szentföld, Szíria és Örményország gyakorlatilag keresztény ország lett. A kereszténység felszámolása az arab hódítással kezdődött el a 7. századtól, fokozatosan meg is történt mindegyik területen.

Diocletianus egyházüldözése – A leghosszabb és legvéresebb keresztényüldözés Diocletianus császár nevéhez fűződik. Gallienus türelmi rendelete óta (Kr.u. 260) az egyház viszonylag békét élvezett, keresztények a társadalom minden rétegében akadtak már, még a császári udvarban is. Diocletianus azonban az egész birodalom közigazgatási reformjába kezdett, és ennek legnagyobb akadályát a kereszténységben látta. A katonaság és az adórendszer megreformálása után ún. négyesuralmat (*tetrarchia*) vezetett be: maga mellé vette augustusnak Maximianust, és kinevezte caesarnak Galériust és Constantius Chlorust.

A császári kormányzat abszolút és theokratikus jelleget öltött, a császár lett a birodalom legfőbb istene, *dominus imperii Romani*, akinek kultuszát az egész államgépezet biztosította. Diocletianus a külső szervezés után a belső ellenállás letörésébe kezdett. Útjában elsősorban a keresztények álltak. Ezért előbb (Kr.u. 300) kizárta őket a katonai pályáról, majd elrendelte (303. febr. 24.) valamennyi keresztény templom lerombolását, az egyházi könyvek kiszolgáltatását és elpusztítását, az egyházi tisztségviselőknek hivataluktól való megfosztását és megkínzását, valamint a birodalom összes keresztényének pogány áldozatra való kényszerítését (Kr.u. 304). A vonakodókat szükség esetén halállal sújtotta.

Az új és agyafúrt üldözési módszer, a rendkívüli kínzások sok keresztényt megingattak, még püspököket is. Sok klerikus akadt, aki az egyházi könyveket kiszolgáltatta (*traditores*). De a többség hű maradt, és az egyház a lelkes vértanúk példáján tovább épült. Ágnes, Cecília, Nereus, Achilleus, Szent Sebestyén, Pancratiusz, Félix, szaragosszai Szent Vince és mások vértanúsága erre az időre esett. Az ül-

**Diocletianus római császár
(244-311)**

dözést szerencsére nem hajtották mindenütt egyforma következetességgel végre, pl. a Birodalom északnyugati részén vagy Kappadóciában. (*Adriányi, 8,4*)

„Traianus olyan rendeletet hozott, hogy nem kell a keresztények törzse után nyomozni, de meg kell őket büntetni, ha rájuk találnak. Ezáltal valamiképp elmúlt ugyan az üldözés veszélye, mely igen erősen fellángolt, viszont nem kevésbé maradtak meg az ürügyek, melyeket a bennünket támadni akarók felhozhattak. Hol a nép, hol a helyi vezetők állítottak csapdát nekünk, úgyhogy nyílt üldözések nélkül is több részleges üldözés lángolt fel tartományonként. (*ET 3,33*)

„Ezeknek az embereknek az érdekében már több tartományi kormányzó is írt legistenibb atyáknak is, ő pedig azt válaszolta nekik, hogy ne bántsák őket, hacsak nem derül ki, hogy a római uralom ellen akarnak teni valamit. És nekem is sokan tettek jelentést róluk, akiknek atyám felfogásának szellemében válaszoltam. Ha pedig valaki továbbra is ugyanúgy üldöz egy keresztényt azért, mert az keresztény, az a vádlott legyen felmentve a vád alól, még ha keresztény is volna, a vádlót pedig büntessék meg. Kihirdettetett Efezusban, Ázsia tanácsában.” (*Antonius² levele, ET 4,13*)

Mihelyt azonban jobbra fordultak a dolgok, máris újjáépültek a templomok:

„Olyan látvány tárult elénk, amit mindnyájan óhajtottunk és amire vágytunk: felszentelési ünnepeket tartottak minden városban, felszentelték az újonnan épített templomokat, püspökök gyűltek össze ebből a célból, távolról és mindenhonnan jöttek a hívek, népek üdvözöltek barátságosan népeket, Krisztus testének tagjai egy összhangban gyülekezve egyesültek.” (*ET 10,3*)

Az üldözés nem egyszerre szűnt meg. Amikor ui. Diocletianus és Maximianus 305-ben lemondott, utódjuk a két eddigi *caesar*, Galerius (keleten) és Constantius Chlorus (nyugaton) lett. A két új *caesar* keleten Maximinus Daia, nyugaton Severus lett. 306-ban meghalt Constantius Chlorus, és utódjának a nyugati hadsereg az ő fiát, Konstantint, a déli hadsereg pedig Maxentiust kiáltotta ki. Galerius, a keresztények halálos ellensége és az eddigi üldözések értelmi szerzője elégedetlen volt a választással, és ezért tábornokát, Liciniust nevezte

---

² Antonius Pius, Kr.u. 138-161.

ki nyugati császárnak (308), Konstantinnak azonban sikerült a hatalmat megtartania. Galerius ezért halálát érezve kénytelen volt a birodalom felosztása felett Konstantinnal tárgyalásba bocsátkozni és kívánságának eleget tenni: 311. április 30-án a keresztényekre vonatkozólag türelmi rendeletet bocsátott ki (*ut denuo sint christiani*). Az öröm azonban korai volt, mert az új keleti augustus, Maximinus Daia a türelmi rendeletet visszavonta és a keresztények üldözését tovább folytatta (311). Konstantin, aki a Maxentiusszal támadt összeütközésből győztesen került ki, 313-ban szövetséget kötött Liciniusszal, és közösen kiadták a híres türelmi rendeletüket. Maximinus Daia, végzetét sejtve, későn kezdett védőtámadásba. Licinius rövidesen megsemmisítette. A Konstantin és Licinius között felmerülő rivalitás vallási jelleget is öltött. Mivel a keleti kereszténység Konstantinhoz húzott, Licinius egyre inkább a pogányságra támaszkodott és igyekezett a keresztényeket visszaszorítani. A katonai siker ezúttal is Konstantinnak kedvezett. Liciniust, sógorát megverte és lemondásra bírta, majd kivégeztette. (*Adriányi, 8,4*)

A kereszténység a Jézus halálakor meglévő körülbelül húsz követőtől háromszáz évvel későbbre hárommillió (más becslések szerint hatmillió) követőre nőtt.

Ha egy exponenciális görbére helyezzük a fenti számokhoz szükséges növekedést, kiderül, hogy ehhez évente csupán három százalékkal kellett növekednie a keresztény mozgalomnak. Tehát ha egy évben száz keresztény van, akkor év végéig csupán három embernek kell áttérnie hozzájuk. Ez évről évre felhalmozódik, és amikor már százezer követő lesz, akkor egy évben háromezren is áttérnek, amikor pedig már hárommillióan, akkor évente harmincezren is csatlakoznak. A módszer kulcsa az volt, hogy egyesével ériék el az embereket. Alulról felfelé növekedett, ahol az emberek többsége élt, és a „csúcs” is áttért idővel (pl. Nagy Konstatin).

Antióchia

A város története és szerepe – Antióchia a hellenisztikus világ egyik jelentős városa a mai Törökország és Szíria határvidékén. Az egykor fényes központot a többi Antióchia nevű várostól megkülönböztette gyakran egyszerűen csak Szíriai Antióchiának nevezték. A közel 1500 éven át fennálló virágzó város ma Törökországban van, és Antakya a város neve. Az egykor Kelet Királynőjeként ismert város kiemelkedő szerepet játszott korának történelmében.

Antióchia akropolisza

Antióchia helyén már több száz éve létezett egy város, Alalah, amelyet Nagy Sándor hódításai söpörtek el. Nagy Sándor halála után a hatalmas birodalmat a makedón uralkodó legkiválóbb hadvezérei egymás között felosztották. I. Szeleukosz Nikátor legyőzte Antigonoszt, és az elpusztított Antigonía helyén álmodta meg új birodalma fővárosát. Az Orontész folyó mellett alapította meg birodalmi központját, a fenséges Szilpiusz-hegy lábánál. A várost apja, Antiokhosz tiszteletére Antióchiának (*Antiokheia*) nevezte el.

A legenda szerint a kiváló hadvezér Kr.e. 301-ben Zeust hívt segítségül döntéséhez. Az uralkodó áldozatot mutatott be az istennek. Zeus egy sast küldött Szeleukosz áldozatáért, amely megragadta zsákmányát és egy részét az Orontész bal partján tette le, míg a csőrében tartott áldozattal a Szilpiusz-hegy tetején szállt le. Ebből a madárjósok azt olvasták ki, hogy az új főváros a hegy előterében, az Orontész bal partján kell, hogy felépüljön. A hegyen pedig majdan az uralkodói palota vagy egy citadella épüljön. A sas a később itt verezett érméken is megtalálható.

Antióchia történelme a hellenisztikus világ egyik legfontosabb központjaként az ókori Közel-Kelet egészére kihatással volt. A görög uralom után Antióchia a perzsák uralma alatt állt, mégis ezeket a városokat (főként Iopolist) nagyrészt görög telepések alapították. Az ott lakók mind Athén és Argosz leszármazottainak tartják magukat.

A városba egyre több fontos kereskedelmi útvonal irányult, és úgy látszott, hogy Antióchia növekedését semmi nem gátolhatta meg. De a külső támadások és a helyi belviszályok a Szeleukidák korának bukásához vezettek. Antióchia hanyatlott, az egész birodalom lassan széthullott, és Kr.e. 64-ben a Pompeius vezette rómaiak martaléka lett.

Pompeius, a kiváló római hadvezér seregével elfoglalta a gyengélkedő várost. A Szeleukidáknak le kellett mondaniuk a trónról, de a városban magas rangot tölthettek be. Rómában nagyra becsülték Antióchiát, ezért a szenátorok tárgyalásokat kezdtek a város vezetőivel. Ezek alapján jött létre az öngazgatású város, amely Szíria provincia székhelye lett.

A város vagyona ekkor már elfolyt a trónharcokra és a belviszályok rendezésére, de az idegen hatalom elsimította ezeket a politikai csatározásokat, és ismét megindulhatott a fejlődés. A birodalomban tisztelték Antióchiát, amely hamarosan a keleti területek katonai és adminisztratív központja lett. Mindazonáltal félték is a majd Róma lakosságszámú várostól, hiszen egy lázadás a keleti részek elvesztésével is járhatott. A vegyes összetételű lakosságot ezért igyekeztek romanizálni. Több nemes római családot is küldtek a városba, hogy azok vessék meg a római kultúra alapjait a nagyrészt görögök lakta városban.

Antióchia igazi fejlődése a császároknak volt köszönhető. Kr.e. 49 tájékán Julius Caesar is ellátogatott a városba. Látogatásának azonban politikai okai is voltak. Szerette volna elérni, hogy a Kelet királynője őt vagy fogadott fiát, Octavianust támogassa. Antióchia egész népe kiállt a későbbi Augustus császár mellett, aki nem felejtette el a város hűségét. Sőt mi több, az utána uralkodó Julius-Claudius dinasztia tagjai sem feledkeztek meg Antióchiáról. A későbbi korok császárai pedig a császárság intézménye mellett harcoló várost méltatták. Ez fejlődést és kiváltságokat hozott Antióchiának.

A római császárok több villát építettek itt, két hatalmas oszlopsort (Tiberius), színházat (Agrippa), vízvezetékét. A korban Antióchia a birodalom harmadik legnagyobb városa volt Róma és Alexandria után. A várost 300 000 szabad ember lakta, és ha a rabszolgákat is hozzáadjuk, Antióchia lélekszáma Hadrianus uralkodásának idején elérte a fél milliót.

Kr.u. 19-ben itt halt meg Germanicus, akinek testét állami szertartás szerint Antióchia fórumán hamvasztották el. Ezek után a város elszenvedte fennállásának első földrengését. Kr.u. 37-ben Caligulának két szenátort kellett a városba küldenie, hogy felmérjék a károkat. Az újjáépítések befejeztével Commodus császár itt tartotta meg az olimpiai játékokat. 114-ben pedig Traianus császár érkezett a városba, és seregeivel itt állomásoztak a Parthus Birodalom ellen vívott csaták ideje alatt. 266-ban a perzsák váratlanul megtámadták a Római Birodalom keleti végeit, és rövid időre Antióchiát is elfoglalták. Szinte teljesen kifosztották, és a görög lakosság jó részét rabszolgaként elhurcolták. A nagy csapást nehezen heverte ki Antióchia. A római császárok ugyan hamarosan újjáépítették a várost, de a lakosság nem állt ilyen gyorsan helyre. Ez azért sem volt ekkor egyszerű, mert Antióchia lakói ekkorra már nagyrészt keresztények voltak.

A kereszténység bölcsője – Jézus fellépése után a közeli Palesztinából gyorsan terjedni kezdett az új vallás, amelyet a környék nagy számú zsidó népe ellenzett, a pogány istenekben csalódott hellenisztikus népek viszont vigaszt találtak benne. Antióchia valójában autonóm vezetésének köszönhetette, hogy a kereszténység egyik korai böl-

csője lehetett. A császárok által is elismert városi függetlenség miatt ebben a városban a keresztényüldözéseknek nem adtak helyet.

Péter apostol körülbelül Kr.u. 44-ben érkezett meg a népes Antióchia városába, mert úgy gondolta, hogy a város termékeny talaja lesz Jézus követőinek. Erre alapozta évszázadokkal később a város pátriárkája Rómával szemben az elsőbbséget, az apostoli egyház alapjait. Pétert megelőzve 40 körül a városba érkezett a megtért Tarzusi Saul, vagyis Pál apostol. Az ő térítései nyomán vita tört ki az egyre nagyobb keresztény közösséggel rendelkező Antióchiában arról, hogy az apostoloknak kit szabad megkeresztelni és kit nem. Sokan úgy vélték, hogy csak azokat szabad megkeresztelni, akik a zsidó vallási törvényeknek is alávetik magukat. A vitának az lett az eredménye, hogy az Úr igéje mindenkinek szól, és előtte mindenki egyenlő, ezért bárkit meg lehet keresztelni. Ezt a döntést a jeruzsálemi Apostoli Tanács is elfogadta. A vita végén Antióchiában először nevezték el (a kívülállók) a Jézust követőket keresztényeknek. A név eredetileg gúnynév volt, amellyel a zsidók illették az apostolok által megtérítetteket.

Pál innen indult négy nagy térítő útja közül háromra. Az egyre nagyobb méreteket öltő kereszténység sok gondot okozott a császároknak is, hiszen a terjedő vallás hamisnak pecsételte az isteneket, amelyektől a császárok származtatták magukat, sőt, amelyek sorába gyakran önmagukat is sorolták. Többször is üldözések törtek ki, és 70-ben Jeruzsálemben is legyilkolták vagy letartóztatták a keresztényeket. Ebben a korban Antióchia független vezetése keresztények ezreit vonzotta a városba, s ekkor vált igazán a keresztény világ központjává a város. A város több nagy hatású gondolkodót és teológust is adott az ókori világnak. Így például Aranyszájú Szent Jánost, Konstantinápoly püspökét, Flaviust, Szent Ignácot, Theophiloszt¹ és Theodorét².

Antióchia tehát az 1. század végére minden téren a keresztény vallás és kultúra fellegvárává változott. Az egész birodalomban itt

---

¹ Antióchiai Szent Theophilos apologéta, 169-183-ig Antióchia pátriárkája.

² Antióchiai Theodoré (c. 350 – 428) Antióchiában született, Mopsuestia püspöke volt 392-től 428-ig..

volt a legnépesebb keresztény közösség, és a teológusok, filozófusok fontos vitákat tartottak itt az új vallásról. Hamarosan átépítették a pogány templomokat keresztény rítus szerint. Így a Caesar által emelt Jupiter-templom is egy nyolcszögletű katedrálissá változott. A gazdag és nagyszámú kereszténység képes volt bajba jutott testvéreinek segíteni. A Júdeát sújtó éhínség alkalmával már komoly segítséget tudtak nyújtani az ottani keresztényeknek.

A római kultúra hanyagolását azonban a császárok nem nézték ölbe tett kézzel. A gondok akkor kezdődtek, amikor Iulianus császár 362-ben Antióchiába érkezett, ahonnan a perzsák elleni hadjárait irányította. A császárt zavarta a város önállósága, és az is, hogy nagyrészt keresztények lakják. Az antióchiaiak dühét pedig azzal váltotta ki, hogy megemelte a városban az italok és a táncosok árát. A gőgös városlakók bosszúból gúnyt űztek a császárból, és kecskeszakállas törpeként ábrázolták vagy beszéltek róla. Erre a császár bezáratva Antióchia keresztény templomait, és egy újabb szentélyt emelt Apolló tiszteletére a városban. 363-ban pedig itt adta ki keresztényellenes rendeleteit. Az egységes Római Birodalom 395-ben végleg kettészakadt. A nyugati részen Róma, míg a keleti részen Konstantinápoly vált vezető központtá. 387-ben Antióchiában a központi hatalom gyengülését látva felkelés tört ki az adóterhek miatt, és sikerült is egyezsége jutni a megszorult császárral.

Zsinatok városa – A kereszténység gyorsan elterjedt a birodalom minden területén, és Antióchiának keresztény szempontból kiváltságos helyzetén lassan osztozkodnia kellett Alexandriával, Jeruzsálemmel és Rómával. Ennek ellenére az egyik legfontosabb központja maradt a keresztény vallásnak, noha a római pápák (pontosabban ekkor még: püspökök) primátusa egyre nyilvánvalóbban bontakozott ki. A kereszténységet mind többen választották vallásuknak, és ezért az egyház szervezetének is gyorsan fel kellett épülnie. A primátus és a hatáskör igazolására gyakran a Biblia szavait idézték, amelynek értelmezései vitákat szültek a különböző egyházi vezetők között. A vitákat zsinatokon beszélték meg, amelyből öt fontos – nem egyetemes – zsinatot Antióchiában hívtak össze.

1. Először 251 körül hívtak össze zsinatot a városban, amely csak a Közel-Kelet püspökeinek és főpapjainak szólt. A város püspöke, Fabianus a későbbi Nesztorioszhoz hasonló tanokat vallott, és ennek a megvitatására gyűlt össze a szír klérus. De Fabianus püspök halála eloszlatta a vita tárgyát.

A következő három zsinat (264., 268., 269) ugyanazzal a problémával foglalkozott, nevezetesen az antióchiai püspök, Szamoszatai Pál nézeteivel. Pál tanait I. Félix pápa is támadta, és az első két zsinaton a szembenálló felek érveket hoztak fel a vitához. Pál püspök azt hirdette, hogy Jézus Krisztus nem volt több egyszerű embernél, akire csak cselekedetei által szállt az isteni jelző. Ezzel egyúttal azt is állította, hogy Jézus egyházára is így szállt Isten áldása. Ezek mel-

Antióchia vára

lett a zsinatokon élénk vita folyt a Szentháromság és az isteni megtestesülés formáiról is. Félix pápa végig kitartott az Atya, Fiú és Szentlélek hármassága mellett, és végül 269-ben sikerült kiközösíteni az eretnek tanokat hirdető püspököt. Helyére Domnus püspök léphetett volna, ha a közeli Palmíra királynője, Zenóbia nem támogatta volna Pált püspököt. Ezért az eretnek püspök egészen 272-ig hivata-

lában maradt, amikor Aurelianus megtörte a királynő hatalmát és elűzte Pált az antióchiai egyház éléről.

Ötödikként 344-ben hívtak össze a városban zsinatot. Ennek szükségességét az a közel harmincéves időszak idézte elő, amely során az arianizmus elterjedt. 330 és 358 között az antióchiai patriarchatusi körzetet felváltva vezette ariánus és ortodox püspök. Márpedig a 325-ben összehívott első náicei zsinaton az arianizmust elítélték. Az antióchiai klérus vitái lassan elmérgesedtek, és fegyveres konfliktusokat szültek. Ezért 341-ben újabb zsinatot hívtak össze a városban, amelyen ugyan lemondatták az ariánus tanokat valló István püspököt, de a város lakói már túlságosan magukba szívták az eretnek tanokat, ezért csak nehezen nyugodtak bele a római császár akaratába.

A római és bizánci korban virágzó Antióchiát a 6. században elérte végzete. A gazdag és erős várost 526-ban nagyerejű földrengés rázta meg. Olyannyira nagy, hogy Prokopiosz szerint legalább 300 ezer ember életét követelte. A természeti csapást a város nehezen tudta kiheverni. I. Justinianus császár azonnal a város segítségére sietett, és újjáépítette a megroppant központot. A véderődökben esett károkat és a város ideiglenes gyengeségét kihasználva a perzsák 540-ben megtámadták a várost, és amit a földrengés nem pusztított el, azt az idegen sereg megtette. Szinte porig rombolták a várost, teljesen kirabolták, és lakóit rabszolgának hurcolták el. A tragédia után Antióchia már sosem tudta visszaszerezni korábbi dicsőségét.

Emlékek – A római korban nemcsak a császárok hagyták kőbe vésve évszázadokig fennmaradó emlékeiket: ez a keresztény mozgalom egyik első fellelővárájának számító város több ókeresztény emlékekkel is rendelkezik mind a mai napig. Ezek közül a legkiemelkedőbb Szent Péter Barlangtemploma. A sokak által Szent Péter barlangjának nevezett építmény az ősi Antióchia külterületén állt. A keresztiesek korától kezdve széles körben elterjedt az a hagyomány, miszerint a barlangot maga Szent Péter apostol alakította át templommá, ahol az akkoriban tiltott vallás egyik első közössége titkos találkozókat szervezett. A templom homlokzatán látható díszes, virágmintájú ablakokat már a keresztiesek vájták ki. A templom belseje

egyszerű berendezéseket takar. Egy faoltár, egy kőtrón és egy szobor áll bent, a falakon freskók nyomai, a padlón pedig mozaikdarabkák emlékeztetnek arra, hogy valamikor felkapott zarándokhely volt a barlang.

Nagy Konstantin császár Antióchia pogány templomait átalakította, így alakult ki a Szilpiusz-hegy lábánál a Caesareumból átépített nyolcszögletű katedrális.

Később I. Justinianus korában épült át jelentősen a város. A földrengések pusztította Antióchia utolsó tündöklése volt ez. Az oszlopos soros főutakat újjáépítették, a császár megerősítette a több száz toronnyal bevehetetlenné tett antióchiai erődvonalat, bár ez most rövidebb körben védte a várost a támadásoktól. Felújította a szigetet, amelyen felépült a Tetrapülon, vagyis a császári palota, a hippodrom, a fórum, újabb fürdők nyíltak, megújultak a vízvezetékek és az utak, a színház és az amfiteátrum is újjáépült. De ez volt az utolsó átépítés a város történetében, amely a keresztes háborúk okozta pusztítást már nem tudta kiheverni. Az iszlám időszakban épült minaretek és mecsetek már egy letűnt dicsőség jegyében épültek fel.

Mozaikok – A ma ismert római mozaikok egyik legnagyobb és legszebb lelőhelye az ősi Antióchia. A gazdag kereskedők gyakran

Két ibex (hegyi kecske)

díszítették saját villáikat mozaikkal, és a középületek, paloták sem szűkölködtek ezekben a műalkotásokban. A bizánci hatás is kedvezett a művészet ezen ágának. Az 1930-as években feltárt mozaikrészletek mára világhírűekké váltak. A négy legismertebb antióchiai mozaik: Ivóverseny mozaik, Párizs döntése. Páva mozaik és a Gonosz szem mozaik

Az antióchiai iskola – Antióchia nem csupán a fizikai értelemben volt az ókori világ egyik művészeti és kulturális központja. Nagy népessége miatt a különböző filozófiai és később vallási irányzatok központjává vált. Amikor a hatalmas várost a Római Birodalomhoz csatolták, Cicero úgy írt róla, mint az ismert világ szellemi központjáról. Nikomédia mellett a szofisztikusok legfőbb hadiszállása volt.

Mindezek mellett az antióchiai szellemi élet a kereszténység megjelenésekor bontakozott ki igazán. A 3. század végén létrejött ókeresztény teológiai irányzatot antióchiai iskolának nevezték el. A 4. századra elnyomta a vetélytárs alexandriai iskola tanításait. Az egyiptomiak szerint a Bibliát tipológiai, de főként allegórikus módszerrel kell értelmezni. Ezzel szemben az antióchiai iskola hívei nem alkalmazták az allegóriát. Úgy vélték, hogy a Szentírást mindenekezlőtt szó szerint érteni, magyarázni és hirdetni, és csak a tipológia megengedhető.

A két iskola közötti különbség onnan eredeztethető, hogy az antióchiai teológusok az arám világgal, valamint a rabbinikus zsidósággal kerültek inkább kapcsolatba, míg az alexandriaiakra a hellén zsidóság hatott. Az antióchiai szentírásmagyarázók a leírt szöveget tudományos alapossággal kutatták, arra törekedve, hogy a szent szerzők eredeti szándékát derítsék ki. Teológiájukban realisták, inkább Arisztotelész, mint Platón filozófiájának követői. Teológiai módszereinkben az indukciót mint a redukciónál alkalmazták. Gondolkodásuk szemita területen maradt, az egyetlen Isten transzcendenciájához kötődve, ami miatt tagadták, hogy Krisztusban csak egyetlen természet van, és ragaszkodtak Jézus minél teljesebb emberségéhez (alulról építkező krisztológia). Emellett helyet kapott szentírásmagyarázatainkban a tipológia is, ami például azt jelenti, már az ószövetségben is Krisztust keresik, ill. az ő előképeit.

Az iskola teológiájában Lukianosz Szamoszatai Pált követte, az ő tanítványa volt Arius és az arianizmusnak több jeles képviselője. Tőle teljesen függetlenül működött Tarzoszi Theodorosz, aki Euagriossal (Szent Jeromos mestere) sok tanítványt gyűjtött maga köré és velük együtt aszketikus életet élve kereste az igazságot. Tarzoszi Diodórosz tanítványa volt Mopszvesztiai Teodorosz és Aranyszájú Szent János is. – Itt bontakozott ki az arianizmus is.

Arianizmus – Arius szerint az Atya az egyetlen örök létező Isten, aki nem lett sem teremtés, sem nemzés által (*agennetosz*). Ő ilyen értelemben az Atya, aki a világ teremtése céljából lételet adott a Fiúnak, a Logosznak. A Fiú az idők előtt lett, közvetlenül az Atyától, azért ő nem egyszerűen a teremtmények egyike, de nem is az Atya lényegéből való, ezért nem egylényegű, *nem homoousziosz* vele. Más, mint az Atya, igazában nem is hasonló (*anomoiosz*) hozzá. Őt az Atya semmiből teremtette, azért van kezdet, alá van vetve változásnak és tévedésnek. Arius ugyan néha úgy fejezi ki magát, hogy az Atya nemzette a Fiút, de ez az állítás csak a kegyelmi rendben vonatkozhat a Fiúra, nem a természet rendjében. A Logoszt csak annyiban lehet Istennek mondani, amennyiben részesedik a kegyelemben. (MKL³)

Az arianizmus irányzattal nagyon sokan nem értettek egyet. A teológiai vitába hamarosan a római pápa is bekapcsolódott. Hosszú, küzdelmes út vezetett addig, míg az arianizmus végleg elszigetelődött az egyházban. A 3. század végére az antióchiai iskola egyre inkább az egyházi kiközösítés felé haladt, így külön vallási közösséget hoztak létre. Ekkor fejlődött ki a nesztorianizmus⁴. Az iskola a 4. század folyamán fokozatosan elsorvadt.

Antióchiai Szent Ignác (Kr.u. 35-107) – Szent Péter és Eudiosz után harmadikként volt Antióchia püspöke. Egész életében harcolnia kellett a gnosztikusok⁵ ellen. Amikor Traianus alatt Ázsiában is ül-

---

³ Magyar Katolikus Lexikon

⁴ Nesztoriusz és követői tagadták a személyes egységet Krisztusban, azaz mintha benne az istenség és az emberség elválasztva létezne, s csak a szeretet erkölcsi kapcsolata egyesítené a kettőt.

⁵ A gnoszticizmus mint szellemi irányzat a 2-3. században virágzott. Legnagyobb képviselői Valentinus, Markión és Baszileidész voltak, akik az ókori görög, egyiptomi, babiloni, zsidó és keresztény tanítások alapján dolgozták ki szinkretista rendszerüket. A gnosztikusok elgondolása az volt, hogy a vallásfilozófia legmagasabb fokát teremtik meg, amelyben felhasználják a kereszténység tanításait is.

dözni kezdték a keresztényeket, Antióchiában is ellenük fordultak. Valamikor 110 és 115 között Igánc püspököt is elfogták, és hajón Rómába vitték. A hajó érintette Ázsia tartomány kikötővárosait, így az ottani keresztény közösségeknek alkalmuk nyílt meglátogatni a püspököt, ő pedig leveleket írt a kérdéses egyházaknak, összesen hetet. Végül római amfiteátrumban a vadállatok elő vetették.

Mikor a vadállatok szétépték, Traianus elismeréssel így nyilatkozott: „Nagy a keresztények bátorsága! Hol van egy görög, aki így tudna meghalni a maga isteneiért?”

Antióchiai Szt. Ignác vértanúsága

„Szíriától Rómáig, szárazon és vízen, éjjel és nappal vadállatokkal küzdök, tíz leopárdhoz kötözve, azaz egy katonai osztaghoz: a jótékonyra ezek csak rosszabbakká válnak... Örvendek a vadállatok fölött, melyek számomra készítették, kívánom, hogy gyorsan faljanak fel, nehogy, mint néhány esetben megtörtént, megijedve hozzám se érjenek. ....Iréneusz: Az Isten gabonája vagyok, akit a vadállatok fogai őrlnek meg, hogy tiszta kenyérnek bizonyuljak.” ET 3,36

Cézárea

Cézárea (Caesarea Maritima) palesztínai kikötőváros az Újszövetség korában Jaffa (Joppe) és Akkó (Ptolemais) között. Hogy megkülönböztessék Caesarea Philipptől, a kikötővárost »Caesarea Maritimá«-nak, »Caesarea Palestinae«-nek, »Caesarea Augustá«-nak vagy »Caesarea Stratonis«-nak hívták. Már a Kr.e. 4. században állt itt egy erőd, amelyet Straton szidoni uralkodó alapított, de a várost és kikötőjét Nagy Heródes építtette Kr.e. 25-13 között, és Augustus császár iránti tiszteletéből Caesareának nevezte el. A város igazi metropolisz lett, tágas terekkel, pompás templomokkal, kolosszális szobrokkal és piacokkal. Mivel itt a tengerpart egyenes vonalban fut és egészen sík, így a kikötő építéséhez ki kellett mélyíteni a tengert és a kikötőt hullámtörő gátakkal ellátni. A városba Heródes hellén lakosságot telepített be, akik a pogány szokások szerint éltek. Nemsokára Cézárea a judeai római helytartóknak is a székhelye lett.

Az egykori kikötő

Az újszövetségi Apostolok cselekedeteiben gyakran említés történik a város nevééről. Fülöp evangélista itt élt egy ideig. Kornélius

római százados itt lakott, akit Péter apostol felkeresett. Pál apostol gyakran megfordult itt, amikor missziós útjaira indult és visszatért azokról. Pál később két évet itt töltött fogságban.

Élt itt egy zsidó közösség is. Köztük és a hellén lakosság között állandó feszültség volt, amely Kr.u. 66-ban érte el a tetőpontját. A római-zsidó háborúban jelentős szerepet játszott a város, itt volt a Jeruzsálemet támadó római seregek táborhelye és utánpótlási bázisa. Miután lerombolták Jeruzsálemet, a római seregek itt ünnepelték győzelmüket, és az amfiteátrumban az elfogott zsidók ezreit gyilkolták le. 7. században Cézárea lett Júdea tartomány fővárosa és a római légiók főhadiszállása. Kr.u. 136-ban a Bar Kohba felkelés vezetőit és tíz vezető rabbit (köztük Akibát) itt ítélték kínhalálra. A 2. században vízvezeték is építettek, amely a 16 km távolságban levő Kármel-hegy forrásaiból szállította a vizet a városba. (A vízvezeték maradványai ma is láthatók.) A 3. században már püspöki székhely működik itt. Itt élt Órigenész keleti egyházatyja és Euszébiosz püspök és történetíró.

Keresztény szempontból is igen jelentős várossá fejlődött a 2. századtól, hiszen nem csak püspöki székhely volt, hanem igen jelentős könyvtárral is rendelkezett. Helyet kaptak itt mind a héber, mind a görög, mind a keresztény iratok. Szent Jeromos itt látta a Héberek Evangéliumának még akkor létező másolatát, és természetesen itt lehetett a korakeresztény írók írásainak egy jelentős gyűjteménye.

„Könyvtár és az emberiség magasabb műveltsége, úgy látszik, korra és térre nézve együtt járnak. Minden időben s minden helyen, melyek némi magasb műveltséget képesek fölmutatni, találhatók könyvtárak, melyek gyakran bámulatra ragadnak bennünket. Ókorban, midőn még hire sem volt a könyvek gőzerővel nyomásának, méltán legkitűnőbb hírrel bírt valamennyi kortársai között az – *alexandriai könyvtár*, melyet *Lágfi Ptolomé¹* (Kr. e 311-283) alapított. ... Sz. Jeromos gyakori említést tesz a cezáreai könyvtárról (nyugoti Ázsiában), melyet Euzéb egyháztörténetíró 30 ezer kötetre emelt.”²

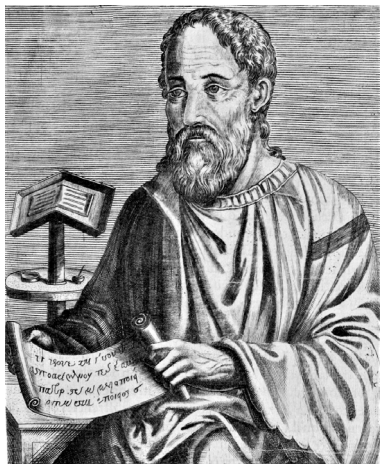
¹ Ptolemaiosz Lagosz

² KÖNYVTÁRI NEFELEJTS, VAGY A BUDAPESTI M. K TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVTÁRÁNAK RÖVID ISMERTETÉSE (1778-1874.) MARKI JÓZSEF tdr könyvtárőr által. Ld. mek.oszk.hu

Cézárei Euzébiosz

Euzébiosz 263–265 körül született a Tengerparti Cézáreában (Caesarea Maritima), elhunyt: 339 (74-76 évesen)

Az órigenészi hagyományt folytató Pamphilosz pap felszabadított rabszolgája volt, majd tanítványa lett. A *Diocletianus*-féle üldözés idején közösen készítettek apológiát *Órigenész* védelmére. Ezután Türoszba, majd Thébaiszba húzódott vissza. 313-tól Cézárea püs-

Cézárei Euzébiosz

pöke. 324-től állt kapcsolatban Nagy *Konstantinnal*, akire (jóllehet teológiailag nem elég világosan határozta el magát Ariustól) nagy hatással volt. Az antióchiai zsinat elítélte szentháromságtanát, a náicei zsinaton (Kr.u. 325), neki mégis fontos közvetítő szerepe volt. Annak ellenére, hogy aláírta a zsinat hitvallását, szemben állt *Atanázzal*, s részt vett az őt elítélő türoszi zsinaton. Történetírói érdemei vitathatatlanok, a császárral szembeni magatartása miatt azonban az udvari püspökök mintaképének tekintik, egyes méltatói egyenesen kétszínűnek tartják. *MKL*

Cézárei püspökként az ottani püspöki könyvtár kezelője volt, amelynek állományát lelkesen gyarapította és tanulmányozta. Isme-

reteink szerint ez volt a korai egyház első és leggazdagabb könyvtára, benne az Ószövetség héber és görög szövegének másolataival, az Újszövetség kézírataival és a kora-keresztény szerzők leggazdagabb gyűjteményével. Legjelentősebb műve az Egyháztörténet, ez az egyetlen eléggé átfogó történeti mű, amely nagyon sok információt tartalmaz az első keresztény igehirdetőkről, a korai egyház életéről és eseményeiről.

Euzébiosz főbb művei: Egyháztörténet (*Historia Ecclesiastica*) – Hegységek Névtára (*Onomasticon*: kísérletet tett arra, hogy mindazokat a bibliai helyeket beazonosítsa, amelyeknek nyomuk veszett. Az Onomasticon részletes listát tartalmaz, katalogizálva a Szentföld városait, régióit. Részletes információkat írt a történeti helyekről, beleértve a nagyobb városok központjából számított mérföldeket.– Palesztina vértanúi (*De Martiribus Palestinae*) – Az evangélium igazolása (**Demonstratio Evangelica**) – Egyházi Teológia (*Ecclesiastica Theologia*).

Nevesebb ókeresztény írók: Római Szent Kelemen – Antióchiai Szent Ignác – Szent Polikárp – Hierapoliszi Szent Papiasz – Athéni Ariszteidész – Szent Jusztinusz – Athéni Szent Athénagorasz – Antióchiai Szent Theophilosz – Szardeszi Szent Meliton – Római Szent Hippolütosz – Alexandriai Szent Kelemen – Órigenész – Alexandriai Szent Atanáz – Alexandriai Theophilosz – Nagy Szent Vazul – Nüsszai Szent Gergely – Nazianzi Szent Gergely – Szent Epiphániosz – Tarzosi Diodórosz – Photikéi Szent Diadokhosz – Aranyszájú Szent János – Alexandriai Szent Cirill – Mopszuesztiai Szent Theodórosz – Ankúrai Szent Nilus

Történetírók – Julius Africanus – Euszebiosz – Szókratész Szkholasztikosz – Szozomenosz – Theodorétosz

Levélírók – Remete Szent Antal – Szent Pakhomiosz – Peluszioni Szent Izidor

A péteri szolgálat a Biblia tükrében

A Katolikus Magyar Bibliatársulat (KMB) „A péteri szolgálat a Biblia tükrében” címmel május 11-én Bibliás délelőttöt szervezett Marosvásárhelyen, a Deus Providebit Tanulmányi Házban. A programon közel huszonöt résztvevő volt jelen.

A Bibliás délelőtt tartalmaz előadással kezdődött, melyet Ft. Oláh Dénes marosvásárhelyi fő esperes tartott. Az előadó végig vezette a résztvevőket Szent Péter útján, így az apostol főbb életszakaszaiba nyerhettünk betekintést.

A péteri szolgálat vízválasztó. A régiek azt mondták: „Ahol Péter, ott az egyház.” Mivel Ferenc pápa Csíksomlyóra látogat és ő egy rangos vendég, ezért jó felkészülni lélekben erre a találkozásra. Az előadó azzal a tétellel indította előadását, hogy mi római katolikusok hisszük és valljuk, hogy a pápa Róma püspöke. De nem csak Róma püspöke, hanem Szent Péter utóda, Jézus Krisztus földi helytartója és a Jézus Krisztus által alapított egyház vezetője. Ezeknek az állításoknak konkrét nyomai vannak a Szentírásban.

Három bibliai részre kell koncentrálnunk, amely megcáfolhatatlanul kimondja Jézus szándékát Péterről, és az ő utódára tereli figyelmünket. Az első szentírási rész a Mt 16, 13-19, amelyben Jézus kősziklának nevezi Pétert, rábízta az egyházat, átadja a mennyek országának kulcsait és a kötés-oldás hatalmát is ráruházza. A második rész, amit fontos észben tartanunk az Lk 22, 31-32, amelyben Jézus imádkozik Péter hitéért, és azért, hogy megtérése után megerősítse a körülötte lévő közösséget. A harmadik bibliai textus Jn 22, 15-19: Jézus háromszor kérdezi meg Pétertől, hogy „Szeretsz-e engem?”, és közben feladatot, a juhait bízta rá Péterre, azaz az egyházat.

Nagyon fontos megjegyezni, hogy ezeket a szavakat Péterről a többi apostol jelenlétében, az a Krisztus mondta, aki önmagáról ki merte jelenti, hogy „én kaptam minden hatalmat a mennyben és a földön”. Az, hogy kitől van ez a hatalom többször is megjelenik János evangéliumában, és hogy megértsük, hogy Jézusnak mennyire is súlyosak a szavai, amelynek komoly teológiai, szentháromsági háttere, meg kell néznünk Jézus „én mondásait”, hiszen e nélkül nem tud-

juk megérteni. Ezek az „én mondások” visszakalauzolnak minket az Ószövetséghez, mégpedig az égő csipkebokor történetéhez Isten megjelenik Mózesnek és azt mondja: „En vagyok, aki van.” Nagyon sok esetben láthatjuk, hogy Jézus így mutatkozik be az Újszövetségben: „én vagyok...”, Ő az az Isten, aki a kezdetektől van, volt és lesz. Ő az, aki egységet alkot az Atyával („én és az Atya egy vagyunk). És ez az Isten, aki a kezdetektől jelen van, ez mondja Simonnak, hogy: „Te Péter vagy, és én erre a kősziklára építem egyházamat.” Ezek isteni szavak, amelyet az apostolok elfogadtak és elsőként tekintettek Péterre, hiszen ezt alá támasztják az evangéliumok is az apostolok nevei felsorolásában, mert Péter elsőként szerepel. Péter neve 120 alkalommal szerepel az Újszövetségben, míg az összes többi apostolé 81-szer. Péter jelen van három nagyon fontos alkalommal Jézusnak a társaságában: Jairus leányának föltámasztásakor, a Tábor-hegyén és az Olajfák hegyén az agónia időtartalma alatt. Figyelem felkeltő lehet az is, hogy Péternek jelenik meg először Jézus, ő teszi az első csodát János jelenlétében, amikor talpra állít egy bénát, de erejét nem magának tulajdonítja.

Végezetül az előadó azzal zárta tartalmas előadását, hogy ha emberi gyarlóságokat, hibákat akarunk észrevenni Péteren, akkor megtehetjük, mert nagyon sokat találunk benne, mint minden élő emberben. Itt is látszik, hogy Isten a semminek látszókat választotta ki, és pedig azért, hogy, amit elvégeznek, az sohasem a saját érdemük legyen, hanem Istennek az ereje, a bölcsessége a gyöngességükön át tudjon hatolni. A mai ember karrierista, sikert habzsoló, az Isten tőlünk nem sikerlistát vár, hanem termést. A föld csak úgy terem termést, ha azt felszaggatják, belehasogatnak. Amelyik földet nem szaggatják fel, nem szántják fel, az nem fog értékes dolgot teremni. Egy ilyen megszenvedett élet, mint amilyen a Péter élete volt, az tud igazi gyümölcsöket teremni. Péter nem azért lett erre a feladatra kiválasztva, mert a legalkalmasabb lett volna, hanem mert emberileg alkalmatlan volt, és ezeken a sebeken át tudott világitani Istennek a kegyelme.

Az előadást csoportmunka követte, ahol a hallottakat négy csoportban, négy téma szerint mélyíthették el a résztvevők, a kérdések alapján még személyesebbé teheték az adott szentírási részeket, és

saját életükre lefordítva tovább élhetik ezt a hétköznapiok sűrűjében, hiszen Péter esendősége a mi bűnös emberi mivoltunkat is tükrözi, de mindenekelőtt a „törésben” kell, hogy legyen a mi megtérésünk és erőforrásunk, amiből táplálkozhatunk.

Katolikus Magyar Bibliatársulat – Magos Orsolya

Dogozat – Egy tanítónő arra kérte kisdíákjait, hogy írjanak fogalmazást arról, hogy mit szeretnének Istentől kapni. A gyerekek le is írták kívánságaikat. A pedagógus este javította ki a dolgozatokat. Az egyik kis tanonc olyan megható kéréssel fordult Istenhez, hogy a tanítónő elsírta magát. A férje, aki éppen akkor ért haza, megdöbbenve látta, hogy felesége sír.

“Mi történt, mi bánt?” – kérdezte.

“Olvasd el ezt a fogalmazást, az egyik diákom írta.” – felelte.

A fogalmazásban ez állt:

“Uram, ma este kérlek tégy meg valami különlegeset nekem: változtass televízióvá, mert így megbecsült tagja lennék a családnak, hiszen a szüleim így folyamatosan rám figyelnének. Ha ezt teljesítéd nekem, akkor több órát csak velem fognak foglalkozni. Én leszek a figyelem középpontjában, így el tudom mondani azt, amit akarok, anélkül, hogy félbeszakítanának. A televízió különleges helyet foglal el a családunk életében, édesapám mikor hazaér a munkából, csak vele foglalkozik, még akkor is ha fáradt. Én nem vagyok ilyen szerencsés, édesanyám akkor sem kérdi meg, hogy hogy vagyok, ha látja, hogy van valami baj, mert letörtnek és szomorúnak látszom. Nem szeretem ha levegőnek néznek, arra vágyom, hogy velem is foglalkozzanak. Istenem, talán nem kérek sokat, csak annyit kérek, hogy lehessen én a televízió helyében.”

Ekkor a tanítónő férje azt mondta: “Istenem, szegény gyermeknek milyen szívtelen szülei vannak.”

A tanítónő kisírt szemmel közölte: “Ezt a fogalmazást a mi fiunk írta.”

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Bölcsesség az ókori Keleten VI.

Jób könyve: Isten a szenvedésben

(Jób istenkapcsolata,

Jób 6,14-30; 7,11-21; 16,18-22; 19,21-27)

A.) Alapgondolat

Isten megtapasztalása a szenvedésben. Hogyan válhat számomra a szenvedés úttá Istenhez? A szenvedés lehánt rólunk minden fölösleget, kivész a kezünkől minden hamis kapaszkodót, amivel addig áltattuk magunkat, megmutatja számunkra a dolgok valódi értékét. Megmutatja számunkra a dolgok helyes mértékét, hogy milyen kicsik és kiszolgáltatottak vagyunk, valójában „por és hamu”. A szenvedés nem büntetés, hanem lehetőség, hogy közelebb jussunk Istenhez. Persze ugyanakkor nagy próbatétel is. Mert nagyon fáj, mert nagyon félünk a bennünket elborító sötétségtől.

„A sötét esztendőben minden földi javamat elvesztettem. Az összes elrejtett befőttesüvegeket és konzervet, minden cukrot és borotvaszappant és rongyot és papírost és tintát. Hiába dugtam a könyvek mögé s a polc alá, a polc és a sok könyv is elveszett. Kint voltam a havas utcán és a fájdalomtól és a félelemtől bömböltem, mint Jób és Istent hívtam és a hóba vettem magam, mert éreztem, hogy nem hallgatott meg. De ez volt, amit aránylag hamar meg tudtam érteni. Koldus lettem. Mint Jób. Mindent elvesztettem, mondtam. Elfelejtettem nevetni és gyűlöltem, aki nevetett. Seb. Mély seb. Azután, hogy darát és a kenyérhéjat gyűjtöttem, csapás. Meg akartam menteni és

elveszett. A birtok világa megsemmisült." (Hamvas Béla: Egy csepp a kárhozatból)

De ha a szenvedő megpróbáltatásai, sérülései ellenére mindvégig Istenre tudja függeszteni a szemét, akkor ugródeszka lesz számára Istenhez. „A bizalmat el tudja fedni a homály, de nem vész el. A hit elakadhat, de nem tűnik el. A szeretet elmerülhet, és nem látszik többé, de megmarad a mélységben, hogy készen álljon, hogy legyőzhetetlen erővel úszva előtörjön a próba végén” (Matta el Meszkin: Isten megtapasztalása az imában)

A sivatagi atyák szerint a szenvedést is Isten gondviselő szeretetéből kapjuk, amelynek okát és miértjét csak ő ismeri. Szír Szent Izsák atya többek közt ezt mondja a szenvedéssel kapcsolatban:

„Ezekben a pillanatokban a lelkünk fuldoklik, mintha egy vihar közepében lenne...

Ez az időszak tele van elkeseredéssel és félelemmel. Az Istenbe vetett remény és a hit vigasza egészen elhagyták a lelket. Teljesen betölti őt a sötétség és a félelem. Azok, akiket ez a gyötrődés próbára tett egy bizonyos órában, tapasztalatból tudják, hogy ezt végül egy új állapot követi. Isten soha nem hagyja a lelket...”

És ezt találjuk Lépcsős Szent János atyánál:

„Boldog, aki nem törik össze a fájdalomtól és a kétségbeeséstől ennek a próbának az idején. Óhaja szerint nem csak hogy nem lesz megfosztva Istentől, hanem csodálatos ajándékokat fog kapni!”

B.) Szöveg: Jób 6,14-30; 7,11-21; 16,18-22; 19,21-27; 6,14-30

6,14-30: *Az ember csalódik a barátokban*

14 Aki megvonja barátjától a könyörületet,
elhagyja az Úr félelmét.

15 Testvéreim cserben hagynak, mint a patakok,
amelyek hirtelen kiöntenek medrükből;

16 zavarosak a jégtől,
ömlik beléjük a hólé;

17 hőség idején azonban véget érnek,
s amint felmelegszik, elapadnak medrükben;

18 tétován kanyarog folyásuk útja,

felszállnak az űrbe és eltűnnek.
19 Keresik őket Tema karavánjai,
bizakodnak bennük Sába vándor menetei,
20 de szégyent vallanak bizakodásukkal,
elmennek hozzájuk s kudarcot vallanak.
21 Ti is most ilyenek vagytok hozzám:
lám visszariadtatok, látva csapásomat!
22 Vajon mondtam-e: Hozzatok nekem valamit!
Adjatok nekem vagonotokból!?
23 Vagy: Mentsetek ki az ellenség kezéből!
A zsarolók kezéből váltsatok ki engem!?
24 Csak oktassatok, majd én hallgatok;
ha netán tévedtem, adjátok tudtomra!
25 Miért gáncsoltok őszinte beszédet,
holott közületek nincs, aki ellenem tanúskodni tudna?
26 Csak korholás végett gondoltok ki beszédeket,
s a szavakat szélnek bocsátjátok;
27 rátámadtok az árvára,
és barátokat kifogatni igyekeztek.
28 De végezzétek csak el, amit kezdtetek,
hallgassatok meg és lássátok, hazudok-e?
29 Feleljetek, kérlek, elfogultság nélkül,
és szólva, igaz ítéletet tegyetek,
30 akkor nem találtok hamisságot nyelvemen,
és torkomból nem hangzik dőreség!

7,11-21: A csapás érthetlensége

11 Ezért én sem türtőztetem számat,
szólok lelkem gyötrelmében,
panaszodom lelkem keservében:
12 óceán vagyok-e vagy szörnyeteg,
hogy börtönbe vetsz engem?
13 Ha gondolom: Majd megvigasztal fekvőhelyem,
könnyebbségem lesz, ha elmerengek ágyamon,
14 akkor álmokkal rettegtetsz
és rémlátással rémítesz,
15 úgyhogy inkább megfulladást áhít a lelkem,

és halál után epednek csontjaim.

16 Undorodom! Nem kívánok tovább élni!

Kímélj meg, hisz merő semmi az életem!

17 Mi is az ember, hogy nagyra tartod,

és érdemesnek látod vele törődni,

18 minden reggel meglátogatod,

és minduntalan próbára teszed?

19 Még meddig tart, hogy nem kímélsz,

és nem engeded, hogy nyugodtan nyelhessem le nyálamat?

20 Vétkeztem? Mit tettem ezzel neked, óh emberek Őre!

Miért tettél céltábládnak,

hogy terhe lettem önmagamnak?

21 Miért nem törölöd el a vétkeimet,

és miért nem veszed el a bűnömet?

16,16-22: Jób igazának tanúja az ég

18 És mindezt szenvedem,

holott kezem mocsoktalan,

és tiszta az imádságom Istenhez.

19 El ne takard, föld, a véretem,

és ne találjon benned rejtekhelyet kiáltásom!

20 Mert íme, van tanúm a mennyben,

és bizonyosságom a magasságban.

21 Barátaim szószátyárok,

Istenhez sír fel szemem!

22 Bár tenne valaki igazságot Isten és ember között,

úgy, mint igazságot tesznek ember és társa között!

19,21-27: 21 Szánjatok meg! Szánjatok meg legalább ti, barátaim!

Mert az Úr keze érintett engem.

22 Miért üldöztök engem úgy, mint Isten,

és mért nem tudtok betelni hússal?

Jób reménye és bizalma 23 Bárcsak felírnák szavaimat,

vajha könyvbe jegyeznék azokat,

24 vas íróvesszővel ólomtáblára,

vagy vésővel sziklába metszenék őket!

25 Mert tudom, hogy megváltóm él,

s a végső napon felkelek a földről;
26 és ismét körülvesz a bőröm,
és saját testemben látom meg Istenemet;
27 én magam látom meg őt,
és önnön szemem nézi őt, és nem más!

C.) Bevezetés

1. Jób elfordul a barátaitól

Ha az ember bajba kerül, mindig a hozzá legközelebb eső személyekbe, dolgokba próbál kapaszkodni. Így volt Jób is a barátaival, mint hozzá legközelebb álló emberekkel, tőlük várt vigaszt nehéz helyzetében, de keserűen csalódnia kellett bennük. Csalódását a kiapadt patakmeder képével ábrázolja, amire a szomjas karaván örömmel rábukkan, de csak üres, víz nélküli medret talál. A sivatagban vannak úgynevezett időszakos folyók, melyek átmenetileg megtelnek vízzel, de az esőzések elmúltával kiszáradnak. A karaván vándorlása közben vizet keresve boldogan talál rá a folyómederre, de ha az kiszáradt, csalódniauk kell, és a szomjhalál fenyegeti őket. Ehhez hasonlítja Jób csalódását és kétségbeesését a barátai viselkedése nyomán. Semmi mást nem várna tőlük, mint hogy együttérzést tanúsítsanak iránta, és hogy segítsenek megérteni ennek ezt a rémálomhoz hasonlatos állapotnak a miértjét. De a barátok önelégült, kioktató szavai segítség helyett még mélyebb kétségbeesésbe taszítják őt.

Jóbnak a barátok nem nyújtanak segítséget. Ennek megtapasztalása még mélyebb kétségbeesésbe sodorja Jóbot. Senki más nem marad számára, csak Istentől remélhet segítséget. De Istennel szemben felemás érzései vannak:

2. Isten, mint „Nagy Testvér”

Jób, bár nem érti, mi történik vele és lázad ellene, de Istenbe vetett hite töretlen marad, miután minden emberi kapaszkodót elveszített, már csak hozzá tud fordulni. Imájában Istenhez fordul, akit ő eddig úgy ismert meg, mint olyan személyt, akivel bizalmas kapcsolatban van, mondhatni barátságban. És most ez a barát egyszer csak hóhérként viselkedik vele szemben, természetes a felháborodása és jogosnak érzi, hogy számon kérje Istent, hogy miért teszi ezt vele,

amikor legjobb tudomása szerint nem szolgált rá. Miért változott meg az eddigi barát viselkedése, miért tesz úgy, mintha legádázabb ellensége lenne Jób, miért vált Isten céltáblájává?

A 8. Zsoltárban a csodálkozás és hála felkiáltásai kapnak hangot, hogy Isten milyen gondviselő szeretettel halmozza el a hozzá képest jelentéktelen embert. Most Jób keserű hangon utal erre a gondviselésre. Mintha csak a 8. Zsoltár sorait gúnyolná, amelyben Isten egy pillanatra sem téveszti szem elől az embert, hangoztatja, hogy Isten most is így tesz, de csak azért, hogy újabb és újabb szenvedéseket bocsásson rá. Indirekt módon figyelmezteti Istent, hogy erre neki nyilvánvalóan szüksége van, különben nem tartaná ilyen sokáig életben őt. Úgy viselkedik vele szemben, mint a teremtéskor a káosz erőit megtestesítő tengeri szörnyel szemben a kozmikus csatában. Isten állandó jelenléte már nem biztonságot és szeretetének megtapasztalását jelenti számára, hanem szüntelen zaklatást és fenyegetést. Jób most Istennek csak a fenyegető, félelmetes oldalát tapasztalja. Jób megpróbálja nevétségessé tenni Isten ellene való támadását azzal, hogy világossá teszi, hogy a tengeri szörnyhez képest milyen jelentéktelen is az ember, és méltatlannak tartja, hogy a Mindenható Isten gyöngé és gyámoltalan teremtményeinek kínzásával tölti az idejét.

3. Isten barát – Isten ellenség

Jób így beszél az Istennel való kapcsolatáról: Neki csak Isten van, csak hozzá fordulhat, aki szenvedést hozott rá. Istentről, aki számára minden jó forrása volt, de most minden rossz forrásának mutatkozik.

Egy teológiai szemlélet kap itt hangot, mely Istentről, mint minden jó és rossz forrásáról beszél. Az igaz embernek nincs más lehetősége, mint panasszal fordulni Istenhez, Isten ellen.

Jób szinte vádbeszédben tiltakozik és követel magyarázatot Istentől. És kétségbeesésében ekkor elköveti azt a hibát, hogy ő, a por szemnyi teremtmény egy szintre helyezi magát Istennel. Furcsa módon azt várja el Istentől, hogy védje meg őt Isten ellenében, mivel barátai nem tanúskodtak mellette, Istenhez könyörög, hogy találjon valakit, aki védelmébe veszi. De lázadó, számon kérő kiáltása látszólag nem jut fel az égig, Isten hallgat. Csak a barátai hallgatják szent borzalommal, hogy mit merészel.

4. A bizakodó Jób

A 19. fejezetben Jób átadja magát a bizakodásnak, hogy az ő Istené, aki eddig boldogsággal ajándékozta meg őt, ott van, szószólója és megmentője lesz. Jób itt már egészen közel jár az Istennel való találkozáshoz. Keserű panasza belátássá és hitvallássá formálódik. Ráérez, hogy Isten hívja őt, mint ahogy ő is hívja Istent. Jób győzedelmeskedik a legsötétebb kísértés felett, hogy elforduljon Istentől. Ebben a fejezetben hangot kap vágyakozása Isten után és a remény, hogy végül megemlékezik róla, ő maga lesz Jób szószólója.

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
1. Ének: Föltámadási himnusz	ének kottából	Énekelj az Úrnak, 292. o. 10 perc
2. Jób elfordul a barátaitól A résztvevők közösen elolvassák a szöveget, majd válaszolnak arra a kérdésre, hogy: - Milyennek tapasztalta Jób a barátait? (lásd Bevezetés 1.)	csoportos munka az óravezető irányításával	szentírási szöveg külön lapon, Jób 6,14-30 15 perc
3. Isten, mint „Nagy Testvér A résztvevők összehasonlítják a két szentírási szöveget és válaszolnak a következő kérdésre: - Milyen istenkép mutatkozik meg az egyikben, és milyen a másikban, milyenek tapasztalja meg őt az ember az egyikben és milyenek a másikban? (lásd Bevezetés 2.)	csoportos munka az óravezető irányításával	szentírási szövegek külön lapon, Jób 7,11-21; 8. Zsoltár jegyzetfüzet, ceruza 40 perc

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
<p>4. Isten barát – Isten ellenség A résztvevők közösen elolvassák a Jób 16,18-22, majd válaszolnak a következő kérdésekre: Kérdések a szöveg megvilágításához: - Hogy beszél Jób Istenről? - Milyenek tapasztalta őt? - Miben vonja őt kérdőre? - Milyen ellentmondás van Jób elvárásában? (lásd Bevetés 3.)</p>	csoportos munka az óravezető irányításával	szentírási szöveg tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza 30 perc
<p>5. A bizakodó Jób A résztvevők közösen elolvassák a szentírási szöveget, majd meghallgatják Händel Messias című oratóriumából a jól ismert Halleluja kórus után következő III. rész „Ich weiß, daß mein Erlöser lebet...” („Mert tudom, hogy megváltóm él”...), kezdetű áriáját, ami a megváltás gondolatát fejleszti tovább Jézus személyében. „Mert tudom, hogy megváltóm él, s a végső napon felkelek a földről...” (Jób 19,25k) „Mert tudom, hogy Megváltóm él, Krisztus feltámadt a halálból, mint az elszenderültek zsengeje” (vö. 1 Kor 15,20). (lásd Bevezetés 4.) A résztvevők az óravezető irányításával beszélgetnek a két szövegről</p>	csoportos munka az óravezető irányításával	szentírási szöveg külön lapon, Jób 19, 21-27 Händel Messias című oratóriuma III. rész 15 perc
<p>6. Befejező ima, ének</p>	Kötetlen ima	kotta, gyertya, gyufa 10 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk a százharmadik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2019. június 1. Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető
Tarjányi Béla szakmai vezető

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Közgyűlési meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden Tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2019. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2019. szeptember 22-én 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2018/2019-es munkaév tevékenységéről
3. A 2019/2020-as munkaévre vonatkozó tervek ismertetése
Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden Tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2019. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2019. október 7-én de. fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2018/2019-es munkaév tevékenységéről
3. A 2019/2020-as munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órákor szentmise keretében adunk hálát Istennek, és kérjük továbbra is áldását munkánkra.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2018. június 29.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Meghívó családi ünnepre – Szeretettel hívjuk minden kedves Tagtársunkat és Olvasónkat arra az ünnepi alkalomra, amelyet augusztus 15-én rendezünk a Bibliaközpontban. Du. 5-kor szentmisében fogadjuk közénk az Úr Jézust, utána Várnai Jakab OFM ferences szerzetes tart vetítettképes előadást Jeruzsálemről „Séta és városnézés a város körbevevő falakon” címmel. Utána szerény agapé keretében zárjuk az ünnepi találkozót.

Szentírás vasárnapja – Szeretettel ajánljuk minden lelkipásztorkodó paptestvérünknek, hogy Szentírás vasárnapján ebben az évben is áldják meg a hívek Bibliáit. (Előző vasárnap ki kell hirdetni, hogy hozzák el Szentírásukat.) A Szentírás-megáldás szertartásához szeretettel ajánljuk a következő anyagokat:

– A Szentírás-megáldás szertartása: PRAEORATOR, 150-151.o.

Részletesebben: www.biblia-tarsulat.hu/biblev/megaldas.doc

– Az 1965-ös püspökkari körlevél:

[http://library.hungaricana.hu/hu/view/
KalocsaiPuspoksegKozlemenyei_1965](http://library.hungaricana.hu/hu/view/KalocsaiPuspoksegKozlemenyei_1965)

Hálaadó szentmise az „Élő Ige” Bibliaiskola résztvevőivel – Június 3-án a Bibliaiskola nyár előtti utolsó alkalmával az idén is szentmise keretében adtunk hálát a közösen végzett munkáért. Most azonban – az egyik résztvevő akadályoztatása miatt – az ő váci lakásában került sor erre az ünnepi alkalomra.

A Társulatunk által alapított és gondozott **Szentírás Alapítvány** az illetékes hatóságtól 2016. októberében megkapta a jótévőink 2018-as évre befizetett adójának a Szentírás Alapítvány számára felajánlott 1 %-át, összesen **6282 Ft**-ot. A kapott összeggel és a támogatóinktól beérkezett adományokkal, **43718 Ft** összeggel a Családi Biblia nyomdai költségéhez járult hozzá az Alapítvány.

A Szentírás Alapítvány továbbra is várja Jótévőink adományait és a számára felajánlott 1%-ot. Az Alapítvány adószáma: 19639886-1-42.

A támogatásért hálás köszönetet mondunk!

Biblikus professzorok konferenciája a Bibliaközpontban – A 23. éve tartó gyakorlat szerint Húsvét után pénteken megtartottuk biblikus konferenciánkat, melyen az ország teológiai karain működő biblikus professzorok közül tizen vettek részt. Az összejövetel moderátora ezúttal is Kocsis Imre professzor volt, előadást tartott

Szatmári Györgyi, a Sapientia Egyetem biblikus tanszékvezető professzora. Ezt követően Kocsis professzor ismertette az Eucharisztikus Kongresszust előkészítő alapidokumentum biblikus vonatkozásait. Előadásokat ezúttal is szakmai vita és baráti együttlét követte.

Bibliai Figurák kurzusaink – ezúttal is folytatódtak. Április 20-21.-én a Bibliaközpontban tartottuk meg tavaszi kurzusunkat. A kurzust, mint mindig, Gelley Anna irodavezetőnk tartja. Többen vannak, akik már sokadik alkalommal vesznek részt a kurzuson, hogy minél több figurájuk legyen, mert azok a családban vagy hittanórákon nagyon hasznos szemléltető eszközök.

Búcsúzás – Fájó szívvel és Isten akaratában megnyugodva vetünk búcsút május 31.-én az Óbudai temetőben **Baltházár Zsolt** barátunktól és munkatársunktól, aki számtalan alkalommal volt velünk és működött közre bibliaapostol-képző szemináriumainkon itthon és a környező országokban egyaránt. Nem verte nagy dobra, de méltó megemlíteni, hogy a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend vezető tisztje volt, és ott is, mint hitoktatóként lelkesen szolgálta Isten ügyét. Foglaljuk őt imáinkba, hogy Isten irgalma és végtelen szeretete legyen a továbbiakban boldogító jutalma és osztályrésze.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 4-5-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását ki-
esdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2019.
jún. 28.: Gal 5,16-17; júl. 12.: 2 Kor 1,3-4; júl. 26.: 1 Kor 13,11-13; aug. 09.: Róm 11,33; aug. 23.: Jn 3,7-8; szept. 6.: Jn 17,25-26; szept. 20.: Jn 16,22-24; okt. 4.: Jn 20,23; okt. 18.: Ef 5,8-9; nov. 8.: Csel 4,4-11; nov. 22.: Jn 5,17; dec. 6.: Jn 12,46.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

ÚJDONSÁGOK

Megjelent a Családi Biblia – Családi otthonok, templomi közösségek számára Társulatunk kiadta a KNV Bibliánkat nagyobb, A/4-es méretben. Mérete miatt nagyon jól olvasható, bár szövegében és elrendezésében azonos a közkedvelt Zsebbibliánkkal. Különlegessége, hogy Borsos Miklós tizenhat, bibliai jelenetet ábrázoló grafikáját is tartalmazza, valamint a családok tagjainak, adatainak, emlékeztetőinek feljegyzésére szánt oldalakat, ún. Családi Krónikát.

A díszes kiadvány két változatban készült. Van egy egyszerűbb, aranynyomásos változata, de igazán díszes, bőrkötéses kiállítású formában is kapható. Bízunk abban, hogy a katolikus családok éke lesz, amelyben a családok megörökíthetik a család történetét, krónikáját.

<u>CSALÁDI BIBLIA</u>	16.000.- Ft.
<u>CSALÁDI ARANYBIBLIA</u>	28.000.- Ft.
HANGOS BIBLIA – 1-4. DVD. – Ára: (4 x 800.- Ft)	3.200., Ft

BIBLIAKIADVÁNYAINK

KÁLDI-NEOVULGÁTA BIBLIA *nagyított* (21,5 x 13 cm, bordó, kék, zöld kötésben) 3.500.-

KÁLDI-NEOVULGÁTA BIBLIA zsebbiblia (19 x 12 cm, bordó, kék, zöld kötésben) 3.200.-

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (16x10,5 cm) 1.600.-

ÚJSZÖVETSÉG [ÖREGBETŰS] Káldi-Neovulgáta szerint (21 x 13 cm, bordó, műbőr kötésben) 2.200.-

***Belső egyházi terjesztésben Bibliáink árából
Bibliaboltunkban 25 % kedvezményt adunk***

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Bibliaboltunk teljes kínálata megtekinthető honlapunkon:

www.biblia-tarsulat.hu

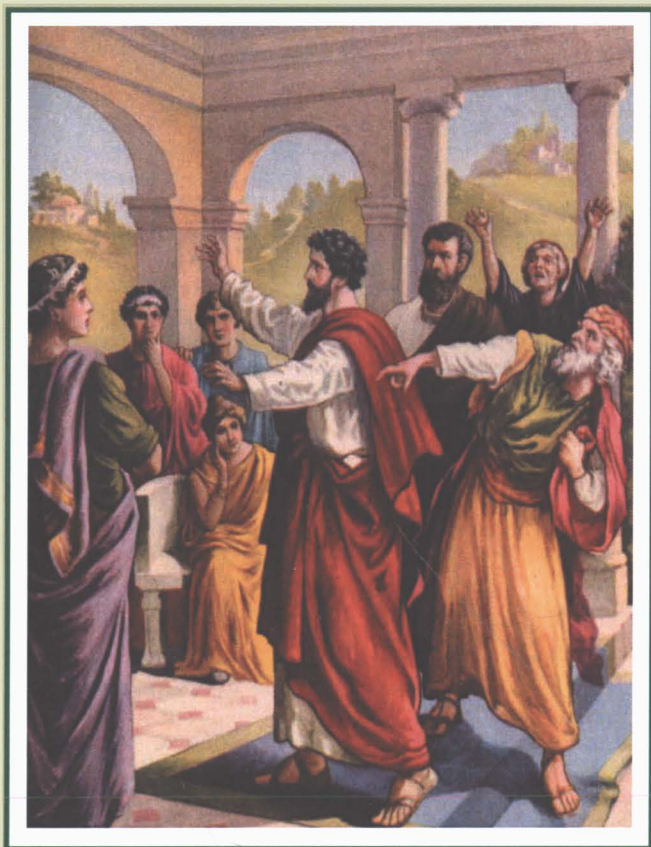

Isten Szava

---

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

Pál apostol prédikál

---

megmarad örökre
